

EXMINISTERKA L. LAŠŠÁKOVÁ:
REZORT AKOBY NEMAL PÁNA...
Strana 4.

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
35/2020
29. august 2020

Cena 0,60 €

**ROZPOČET SPOLOČENSTVA
NA HLINENÝCH NOHÁCH**
Strana 5.

**LITERÁT PETER ŠTRELINGER –
ŽIVOT BOHATÝ NA UDALOSTI**
Strana 6.

**V ĎALEKOM SVETE HĽADÁME,
ČO NÁM PONÚKA DOMOVINA**
Strana 8.

**TRI BOHATÉ DESAŤROČIA
TRADÍCIE SV. GORAŽDA**
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Vypálená Štefanová, Tokajik, Klak, Ostrý Grúň a mnohé ďalšie obce. Symbolické cintoríny obetí, dnes už skôr turistická atrakcia ako skutočné miesto pietnych spomienok. Takmer na každom kilometri na našom Slovensku nachádzame stopy po tom, čo kedysi bolo a raz navždy naši predkovia povedali, že už nesmie byť. Mnohí za ten záväzok položili životy, mnohí trpeli vo fašistických koncentračných táboroch. V Spojených štátoch amerických je štátny sviatok dňom, keď sa zastaví život. Ten normálny, bežný. Sviatok štátu je tam sviatok všetkých. Vo Francúzsku to isté. Najstarší si oblečú svoje desaťročia ako oko v hlave opatrované vojenské uniformy, mladší pripravujú sviatočný obed, štátne médiá vysielajú vo farbách štátneho sviatku.

Smútno je človeku, ak u nás sa pred štátnym sviatkom rozoberá to, že zas si nemôžeme nakúpiť, alebo to, že kolóny nakupujúcich za hranice dosahujú takú a takú dĺžku. Slovensko potrebuje návrat k patriotizmu. Slovensko musí prestať byť pre jeho obyvateľov „krajinou“, ale musí sa stať ich Slovenskom, ich vlasťou a ich domovinou. Jednu z najvyšších hodnôt v živote civilizovaného človeka. Je najvyšší čas začať vnímať naše štátne sviatky ako sviatky, ktoré vzdávajú hold našim predkom, tomu, čo prežili, či významným udalosťami našej histórie. Prestaňme s glorifikáciou „tých otravných dní“, keď si niet kde nakúpiť. Prestaňme s konzumom našej všednosti. Začnime si vážiť to, čo si vážia všade okolo nás – vlastné dejinné milníky.

Nevyhovárajme sa na tak či onak vysvetľované historické epizódy zo strany historikov. Oni majú na to svoje odborné právo, a dokonca je to ich povinnosť. Aj historická veda potrebuje demokratický a pluralitný verejný diskurz. Pred históriou nemožno zatvárať oči. Dejiny nemožno krútiť tak, ako to vyhovuje politickým režimom. Schválené štátne sviatky boli historikmi preverené. Načo ich teda niekto spochybňuje. Našou laickou povinnosťou voči vlastnému štátu je úcta. Nič viac, iba úcta. A, samozrejme, nič menej. A to platí aj v prípade spomienky na Slovenské národné povstanie. Vzdajme mu takú úctu, aká jeho aktérom i obeťam prislúcha.

Ivan BROŽÍK

Je záslužné pripomínať doteraz zabúdaných činovníkov Matice slovenskej Matica obnovuje hrdosť na odbojárske osobnosti

Dušan D. KERNÝ – Foto: Štefan KAČENA

Medzi významné výročia, ktorým Matica slovenská venuje dlhodobu osobitnú pozornosť, patrí aj Slovenské národné povstanie a protifašistický odboj počas rokov druhej svetovej vojny. Pre dnešnú Maticu je vskutku mimoriadna udalosť moderných slovenských dejín odbojové hnutie počas druhej svetovej vojny a jeho vyvrcholenie v Slovenskom národnom povstaní. Povstanie nastavilo zrkadlo národu, jeho mestám, obciam a inštitúciám – aj kultúrnym, občanom a zamestnancom ako veľká skúška charakterov.

Počas vojnovnej celosvetovej apokalypsy zásadne ovplyvňovalo bytie národného spoločenstva i jednotlivých ľudských osudov. Zdôraznil to v osobitnej, doteraz najrozsiahlejšej štúdiu o Matici v rokoch 1944 – 1945 docent Pavol Parenička z Literárneho ústavu Matice slovenskej.

■ MATIČNÁ HRDOST'

Štúdia podnietená vedením Matice, osobitne jeho predsedom JUDr. Mariánom Gešperom, poskytla množstvo faktografie, ktorá viedla k vytrvalému pripomínaniu udalostí a matičných osobností. Matica sa v tomto pripojila doteraz najvýraznejším úsilím k viacerým významným aktom, ktoré organizovali štátne alebo samosprávne inštitúcie.

Matica slovenská v tomto roku oceníla osobnosti slovenského kultúrneho života in memoriam, ktoré sa v druhej svetovej vojne zapojili do Slovenského národného povstania a zahynuli v bojoch alebo boli neľudsky umučení nemeckými nacistami. Oceňovanie sa uskutočnilo v Martine pri príležitosti sedemdesiateho piateho výročia ukončenia druhej svetovej vojny.

„Sme hrdí na významných, no, bohužiaľ, vo verejnosti zabudnutých činovníkov Matice slovenskej, ktorí sa počas druhej svetovej vojny odvážne zapojili do odboja proti nemeckému nacizmu a obetovali v ňom najvyššiu daň. Siedmim osobnostiam kultúry sme vzdali hold na sedemdesiate piate výročie ukončenia jednej z najtragickejších udalostí histórie,“ povedal počas slávnostného aktu predseda MS Marián Gešper, ktorý oceňovanie inicioval.

Aj tento rok sa konali v Múzeu SNP celonárodné spomienkové oslavy na povstanie. Vzhľadom na šíriacu sa druhú vlnu pandémie Covid-19 v obmedzených podmienkach. Svoje zastúpenie na oslavách mala aj delegácia Matice slovenskej.

Ustanovizeň oceníla kultúrnych pracovníkov, členov i funkcionárov Matice slovenskej Antona Prídavku, Viliama Paulinyho, Jozefa Bučka, Juraja Janošku, Ladislava Sáru, Ivana Ďuričku a Eduarda Bullu. „Môžeme povedať, že títo matičiari mali v protifašistickom odboji veľký podiel na informovaní občanov. Za všetko hovoria ich aktivity v prípravách SNP, v ilegálnom časopise Hlas či Slobodnom slovenskom vysielači,“ povedal o. i. M. Gešper.

■ OBNOVOVAŤ PAMÄŤ

Podľa tajomníka MS Viliama Komoru Matica slovenská v spolupráci s mestami, obcami, ďalšími inštitúciami a organizáciami si okrem iného pripomína práve aj takéto milníky, epizódy a spomienky na osobnosti,

udalosti a časy, ktoré, žiaľ, sú často zabúdané. No pre pamäť, výchovu, vzdelávanie a ucelený rast osobností, a to nielen novej generácie, sú nezabudnuteľné a významné. Preto je potrebné si ich pripomínať a uctievať, aby sa dosiahol komplexný rozvoj mladej slovenskej populácie, ako aj celého štátu Slovenskej republiky, národa a našej kultúry. Tajomník V. Komora to povedal pri pamätníku v Turčianskych Tepliciach. Pamätník pripomína padlých v druhej svetovej vojne, umučených Jána Hrušku a Praskovje Šovčíkovej, rodenej Ramazonovej-Cerenkovej, a ďalších ôsmich zabitých hrdinov Slovenského národného povstania.

■ POVSTALECKÁ DRÁMA

Odboj, ktorý na Slovensku v auguste 1944 vyústil do ozbrojenej povstaleckej drámy, neobišiel ani Maticu slovenskú

v Turčianskom Svätom Martine a jej pracovníkov, ktorí – a aj ona samotná – sa nachádzali v jednom z rozhodujúcich centier odbojového hnutia. Ak chceme rekapitulovať a odpovedať na otázku, prečo sa odboj počas druhej svetovej vojny koncentroval v Turci a Martine, riešenie je veľmi jednoduché, konštatuje doc. P. Parenička. Popri geografickej polohe a priaznivých prírodných podmienkach v turčianskom regióne odboj proti genocídnej ideológii nemeckého nacizmu v ňom vyrastal na bohatom slovanofilskom a stranicky národnárskom aj inom silnom politickom podhubí minulosti i prítomnosti.

■ ODBOJOVÁ SKUPINA

Počas existencie Slovenského štátu sa na pôde Matice slovenskej v Martine sformovala intelektuálny silná občianska odbojová skupina, ktorá pôsobila pod vedením viacerých popredných matičných pracovníkov. Medzi nimi boli najvýraznejšími postavami Ján Štefánik, synovec generála Milana Rastislava Štefánika, pracovník Členského ústredia Matice slovenskej, ďalej spisovateľa Július Barč-Ivan a Ján Bodenek, sociológ Alexander Hirner, teatrolog Ivan Turzo-Nosický, bibliograf Pavol Halaša, knižný grafik Dušan Sulc; so skupinou udržiavali úzke kontakty aj kultúrny historik Anton Augustín Baník, redaktor Pravidiel slovenského pravopisu, a matičný tajomník Ján Marták, pričom každý mal svoje konšpiratívne úlohy, konštatoval o. i. doc. P. Parenička.

3 OTÁZKY PRE:

Patrika HABA, predsedu Občianskeho výboru v mestskej časti Černová

Černová vníma Andreja Hlinku hrdo a pozitívne

• **Od roka 2014 pôsobíte vo funkcii predsedu Občianskeho výboru Černová. Do akej miery venujete pozornosť vášmu najslávnejšiemu rodákovi Andrejovi Hlinkovi?**

Je to pre mňa veľká česť, ale aj veľký záväzok voči potrebám súčasnosti a zvučnej histórii našich predkov. V Černovej si Andreja Hlinku dlhodobo veľmi vážime, pravidelne si ho pripomíname a sme na jeho dielo a posolstvo hrdí. Andrej Hlinka bol jedným z nás.

• **Pre pripomínanie odkazu otca národa A. Hlinku vaše občianske združenie vykonalo za ostatné roky mnohé aktivity. Neboli to len spoločenské podujatia, ale aj investičné akcie. Mohli by ste ich konkretizovať?**

Pravidelne pripravujeme pietne spomienky k výročiu narodenia a smrti

Andreja Hlinku a tiež k výročiu známej černovskej tragédie. V spolupráci s mestom Ružomberok sme opravili jeho rodný dom, sprístupnili ho verejnosti ako expozíciu. Pravidelne počas letných prázdnin je spolu s Mauzóleom Andreja Hlinku v Ružomberku denne otvorená pre návštevníkov aj so zabezpečením sprievodcovských služieb. Pri príležitosti sto desiatich rokov od černovskej tragédie (2017) sme opravili historické humno, pred ktorým sa tragédia v roku 1907 odohrála. Pri tejto príležitosti sme vydali novú knižnú publikáciu Černová 1907. V roku 2018 sme s mestom Ružomberok zorganizovali celonárodný trojdňový program pri príležitosti osemdesiateho výročia Hlinkovej smrti. Pevne verím, že príde čas, keď meno Andrej Hlinka už nebude spájané s kontroverznosťou.

• **Na tohoto slovenského veličana sa dnes akosi zabúda. Ako vníma Andreja Hlinku súčasná generácia Černovčanov?**

Aj napriek zjavnému nezáujmu slovenskej verejnosti o osobu Andreja Hlinku (česť výnimkám a skôr narodeným rodoľubom) som presvedčený, že súčasná generácia v Černovej ho vníma hrdo a pozitívne. Vidieť to na osвете, a predovšetkým pri organizovaní rôznych spoločenských programov a kultúrnych podujatí, ktoré sú u nás viac alebo menej spájané s osobou Andreja Hlinku. Černová je moderná mestská časť, ktorá dlhodobo rozvíja svoj spoločenský život s dôrazom na tradíciu a kresťanské hodnoty, ktoré hlásal a žil a tento náš najväčší rodák.

Zhovárал sa: Matej MINDÁR

**V SNN 36/2020
SI PREČITATE**

- Nedávno sme si pripomenuli sedemdesiate výročie smrti politika JÁNA KUBAŠEKA
- Nízkouhlíková stratégia má v najbližšom desaťročí predísť novej ekologickej katastrofe
- Význam a ochrana kultúrneho dedičstva, ktoré nám zanechali predchádzajúce generácie

Do mesiaca budú známe výzvy verejnoprávnych fondov na podporu umelcov

Ministerka získala jedenásť miliónov na kultúru

Ivan BROŽÍK – Foto: Veronika MATUŠKOVÁ

Ministerka kultúry Natália Milanová dôrazne odmieta, aby sa diskusia o neľahkej situácii v kultúrnom sektore zvrhla na dehonestujúce výroky o význame kultúry a „posielanie umelcov k lopate“. „Práve umenie a kultúra nám pomáha ostať v ťažkých časoch pri zdravom rozume a prináša nám optimizmus a najmä nádej,“ zdôraznila ministerka.

Zároveň verí, že situáciu, ktorá ťaživo zasiahla veľký počet ľudí pracujúcich v kultúre ako samostatne zárobkovo činné osoby či prostredníctvom autorských zmlúv, pomôže zlepšiť avizovaná takmer jedenásťmiliónová injekcia. Priznala, že ju v tejto situácii nemilo prekvapili tvrdenia asociácií a združení nezriaďovanej kultúry o tom, že z pomoci bude benefitovať len malá časť umelcov.

■ ADRESNÁ POMOC

Ministerka kultúry poukázala na to, že adresnosť určía výzvy verejnoprávnych fondov, ktoré prostredníctvom štipendií budú prerozdeľovať financie. „Znenie výziev bude známe v septembri, vtedy bude jasné, kto a za akých podmienok sa bude môcť

uchádzať o finančnú podporu. Fondy majú dobre nastavené mechanizmy poskytovania financií, existujúce štruktúry, navyše sú osvedčené a hlavne vedú pomerne rýchlo dostať peniaze k žiadateľom,“ informovala ministerka. Zdôraznila taktiež, že na základe rokovania s rezortom financií sa podarilo získať vyše deväť miliónov eur na podporu organizácií zriaďovaných ministerstvom kultúry. „Aj tieto inštitúcie výrazne utrpeli počas prvej vlny pandémie,“ povedala Natália Milanová. Aj Matica je financovaná cez ministerstvo kultúry. Pandémia jej spôsobila nemalé straty. V tejto ťažkej situácii sa aktuálne na ministerstve diskutuje aj o znížení dotácie pre ustanovizeň. Rozhodne o tom dočasná pracovná skupina, ktorá začne fungovať od

septembra. Ministerka pripomenula, že ministerstvo kultúry už od začiatku nástupu pandémie nového koronavírusu hľadá pomoc pre ľudí pracujúcich v kultúre a kreatívnom priemysle. „Netreba tiež zabúdať na legislatívne opatrenia zamerané na pomoc umelcom v podobe dobrovoľného príspevkov do umeleckých fondov a na zjednodušenie situácie pre organizátorov kultúrnych podujatí,“ pripomenula ministerka.

■ NEZÁVISLÁ KULTÚRA

Natália Milanová sa tiež zasuďuje o to, aby organizovanie kultúrnych i športových akcií nelimitovali celoplošné zákazy v prípade, ak možno zasiahnuť proti vznikajúcim ohniskám ochorenia opatreniami

Ministerka kultúry na – zatiaľ – jedinom – stretnutí s predstaviteľmi ustanovizne potvrdila svoj zámer diskutovať o zmene jej financovania. Navrhne systém založený na sponzorstve a podpore jednotlivých projektov, čo je pre Maticu nevýhodné.

lokálneho charakteru. Súčasná situácia v náraste počtu nakazených, žiaľ, smeruje v mnohých okolitých krajinách práve k obmedzovaniu počtu účastníkov hromadných podujatí či prípadne k ich úplnému zrušeniu.

Ministerstvo kultúry na prerozdelenie takmer jedenásť miliónov eur do nezávislej kultúry oslovilo verejnoprávne kultúrne fondy. Ide o Fond na podporu umenia, Fond na podporu kultúry národnostných menšín a Audiovizuálny fond. Najväčší balík pomoci – 9,5 milióna

eura – bude mať na starosti Fond na podporu umenia. Audiovizuálny fond prerozdelení sedemstotisíc eur, ktoré sú určené na sanáciu kín a podporu filmovej distribúcie. Zvyšných pol milióna eur rozdelí Fond na podporu kultúry národnostných menšín. Na pandémiu doplatila aj Matica slovenská, ktorej výrazne klesli jej neštátne príjmy na dofinancovanie štátnej prevádzkovej dotácie. A, žiaľ, Matica má aj negatívne skúsenosti s pridelením grantov cez FPU. Viac sa dočítate aj na strane 9.

Pribudnú povinnosti aj náklady, ale ubudne environmentálna záťaž

Zber kuchynského odpadu bude povinný

Ján ČERNÝ – Foto: SNN

Termín zberu kuchynského biologicky rozložiteľného odpadu ministerstvo životného prostredia nezmení. Zabezpečiť od budúceho roka občanom miest a obcí zber kuchynského odpadu je preto jedným z dôležitých krokov, ako znížiť skládkovanie. Štátny tajomník ministerstva Juraj Smatana k blížiacemu sa termínu zavedenia novej povinnosti v oblasti odpadov povedal: „Ministerstvo životného prostredia nechce byť tým odkladačom termínov, ktorý slúži ako zdroj výhovoriek pred Európskou komisiou, prečo Slovensko neplní svoje povinnosti. Chceme byť ministerstvom, ktoré pomáha samosprávam, aby požiadavky splnili. Nie kvôli Bruselu, ale kvôli občanom.“

Ministerstvo životného prostredia pripravuje finančný mechanizmus, ktorý mestám a obciam pomôže plniť si povinnosti triediť kuchynský bioodpad. Štátny tajomník Michal Kiča zdôraznil, že environmentálny rezort chce prebudovať celý systém odpadového hospodárstva na Slovensku, na čo plánuje využiť aj peniaze z eurofondov. V praxi to znamená, že k doterajším farebným kontajnerom na triedený zber odpadu by mal pribudnúť ďalší, určený len na potravinové zvyšky

Podľa obsahu smetných košov a kontajnerov sa Slovensko javí ako nesmierne bohatá krajina, keď v odpade končia tony potravín...

z kuchyne. Práve tie sú totiž významnou zložkou komunálneho odpadu a slovenské domácnosti ho produkujú denne.

■ VEĽA ODPADU

Z celkového pohľadu na jedného obyvateľa Slovenska ročne pripadá sto kilogramov potravinového odpadu, čo predstavuje viac ako štvrtý kilogram (0,27 kilogramu) potravinového odpadu denne. Ten okrem samotných domácností vzniká aj pri produkcii a preprave potravín, v reštauráciách či hoteloch, ale aj na našich pracoviskách. Najčastejšie v odpadových nádobách končia chlieb a pečivo, ovocie a zelenina, mliečne výrobky, zvyšky uvareného nedojedeného jedla, ale aj nerozbalené potraviny. Je to práve kuchynský biologický odpad, „vďaka“ ktorému má obsah našich kontajnerov charakteristický hnilobný zápach.

Do platnosti vstúpi vyhláška č. 460/2019 Z. z., dopĺňajúca zákon o odpadoch, podľa ktorej budú obce a mestá musieť zabezpečiť vykonávanie triedeného zberu pre biolo-

gický rozložiteľný kuchynský odpad. Cieľom opatrenia je eliminovať, ideálne odstrániť kuchynský bioodpad zo zmesového komunálneho odpadu. Miera triedenia takéhoto odpadu je na Slovensku prislábá a väčšinu kuchynského odpadu Slováci stále vyhadzujú do čiernych nádob určených pre zmesový komunálny odpad.

■ AKÁ BUDE PRAX

Podľa zákona by mal byť zber kuchynského bioodpadu realizovaný raz za dva týždne, no skúsenosti z EÚ najčastejšie hovoria o frekvencii jedenkrát týždenne. V rodinných domoch prichádza do úvahy tzv. „vedierkový zber od domu k domu“. V prípade panelákov je reálnejší tzv. „centralizovaný zber do špecializovaných nádob“. Po každom zbere kuchynského bioodpadu bude zároveň potrebné každú nádobu umyť a vydezinfikovať. Súčasťou našich domácností by sa tak mali stať kompostovateľné vrecká, vedierka a pri výtvoroch zástavbách aj hnedé nádoby.

VŠIMLI SME SI

Mestečko Lipany pri Sabinove je z písomných dokladov známe od začiatku 14. storočia, keď sa spomína ako osada siedmich líp, ktorá patrila ku Kamenickému hradu. Hrad sa dávno rozpadol, ostali po ňom takmer nebadateľné stopy; obec Kamenica – známa aj z rozhlasového seriálu Čo nového, Bielikovci? – utiesene napreduje, a to isté sa dá povedať aj o niekoľko kilometrov vzdialených Lipanoch, ktoré majú tie lípy nielen v názve, ale aj v mestskom erbe...

Premena kaplnky Premenenia Pána

Na vysvätenie novej nástennej maľby výtvarníka Miroslava Buchera v kaplnke Premenenia Pána v Lipanoch 6. augusta prišlo veľké množstvo domácich aj cezpoľných veriacich.

V takmer samom centre mesta vyrástla v roku 1827 kaplnka Premenenia Pána a pri nej sa rozprestiera starý cintorín. Pohrebisko vraj vzniklo po epidémii cholery v rokoch 1830 – 1831, ktorá postihla aj Lipany a vyžiadala si vyše sto obetí, čo bola takmer pätina všetkých obyvateľov... V najvierohodnejších prameňoch sa za jej zakladateľa uvádza kanonik Andrej Leško z Košíc, ktorý spravoval farnosť v okolí – v Šarišských Dravciach, Plavči a Nižnom Slavkove. Kronika, matrika a cirkevné zápisy hovoria o niekoľkých renováciách stavby v rokoch 1937, 1986 a poslednej v roku 2018. Dovtedy slúžila ako svätostánok gréckokatolíckym veriacim, ale keď si tí postavili novú svätyňu, skromná kaplnka zostala akoby bez účelku. Predstavitelia mesta i cirkvi hľadali pre ňu nové dôstojné poslanie a chceli skrášliť aj jej skromný interier. Voľba padla na známeho výtvarníka, dlhoročného člena Umeleckej besedy slovenskej Miroslava Buchera, ktorý žije a tvorí v Lipanoch. Ten sa podujal vyzdobiť vnútorné priestory symbolickou nástennou maľbou. Ako mi povedal, práca na biblických výjavoch s Kristom, s prorokmi Mojžišom a Eliášom, so Spasiteľovým narodením až po poslednú večeru a ukrižovanie mu trvala rok, pričom všetky tie motívy a duchovné posolstvá sa odohrávajú v reálnej lipianskej „okolici“ nielen v duchovnej premene, ale aj v striedaní jednotlivých ročných období od jari do zimy. Keďže lipiansky „malý odpust“ je tradične 6. augusta práve na sviatok Premenenia Pána, umelcovo dielo s rozmermi deväť krát deväť metrov za prítomnosti množstva Božieho ľudu v Lipanoch vysvätili. Štvrtého septembra práve tu sa začne program otvorenia výstavy jubiliujúcich členov Umeleckej besedy slovenskej, medzi ktorými bude aj autor novej pôsobivej maľby a istotne aj lipianskej atrakcie – čerstvý sedemdesiatnik Miro Bucher...

Text a foto: Emil SEMANCO

Na soche svätého pápeža Jána Pavla II. visela dúhová vlajka

Bezočivá provokácia aktivistiek LGBT

Samozvané aktivistky neformálneho hnutia Dúhové Slovensko na znak solidarity údajného prenasledovania poľskej LGBT komunity nehanebným spôsobom vyvesili dúhový vlajku na sochu prvého slovanského pápeža sv. Jána Pavla II., stojacu pred petržalským Kostolom Svätej rodiny. Ich nenávisťné konanie proti tradičným kresťanským hodnotám verejne podporila aj mimovládna organizácia Inštitút ľudských práv. Podľa ich názoru sú u našich severných susedov útoky cirkvi a vlády proti tejto menšine na dennom poriadku a stále sa zhoršujú.

Treba si však položiť otázku, do akej miery sú zástupcovia týchto menšín tolerantní voči konzervatívnej väčšine uznávajúcej tisícročný kresťanský odkaz našich predkov? Odpoveď asi všetci poznáme. Nikto z nás im predsa nepopiera právo na súkromný život. Na druhej strane ako dominantná väčšina zastávajúca tradičnú rodinu právom požadujeme, aby zbytočným spôsobom nepresadzovali svoje neakceptovateľné žiadostivosti, ktoré sú nielen proti náboženským i prírodným zákonom. Každý súdny človek predsa vie, že len rodina pozostávajúca z muža a zo ženy dokáže plnohodnotným spôsobom vychovať svojich potomkov.

■ ZNEUCTENIE SOCHY

Rovnako je čudné, že títo aktivisti takto zneuctili sochu pápeža Jána Pavla II. Akoby on mal niečo spoločné s možnými útokmi proti LGBT komunite v susednom Poľsku Našťastie, nie všetci ostali ticho. Nezisková organizácia Aliancia za rodinu, známa iniciovaním neúspešného referenda o rodine z roka 2015, spustila podpisovú akciu požadujúcu primátorov a starostov sloven-

ských miest, aby reagovali na túto nešťastnú udalosť pomenovaním svojich námestí a ulíc po sv. Jánovi Pav-

ČO INÍ NEPIŠU

lovi II. „Pomenovaním námestia po charismatickej osobnosti ukážeme, že skutočné osobnosti uznávame všetci bez ohľadu na naše vlastné vierovyznanie. Ukážme, že vieme prekonať mosty rozdelenia a posledné

slovo patrí dobru, a nie vulgárnosti. Povzbudte primátorov, starostov, poslancov vo vašej obci k tomu, aby sa v tejto veci angažovali! Podpíšte petíciu na tomto linku: <https://www.podpisem.sk/petition/namestie-janovi-pavlovi-ii/>,“ píše sa vo vyhlásení Aliancie. Je to signál pre všetkých „kresťanských“ voličov, ktorí už niekoľkokrát vedome či nevedome povýšili osobné animozity nad svoje hodnoty.

Spomeňme si, keď v mene boja proti „triednemu nepriateľovi“ vložili radšej svoju dôveru liberálnym antikresťanským politickým silám. Treba sa z toho konečne poučiť.

■ UKÁŽKOVÍ FARIZEJI

Dokonce jedna nemenovaná kresťanská strana sa krátko pred poslednými parlamentnými voľbami bez hanby spojčila s ľuďmi blízky k predstaviteľom LGBT komunity. V mene boja proti bývalej vládnej strane Smer-SD sa, našťastie, stala bezvýznamnou skupinou samozvaných a za vierou schovávajúcich politických zúfalcov.

Matej MINDÁR
Foto: Hlavné správy

Maďari si zvolili zlučovanie

Roman MICHELKO

Voľby vo februári 2020 znamenali pre maďarské strany studenú sprchu. Prvýkrát od roka 1990 totiž nijaká maďarská strana nemá v slovenskom parlamente zastúpenie. Dnes je jasné, že je to následok ťažkých politických intríg medzi ich lídrami. Ukázalo sa, že v mene osobných animozít – Béla Bugár kontra Pál Csáky a Béla Bugár kontra Zsolt Simon, sú maďarskí politici ochotní riskovať svoju účasť v prvej politickej lige.

Vývoj voľčiského správania sa pritom počas ostatných tridsiatich rokov zásadne zmenil. V raných deväťdesiatych rokoch maďarskú menšinu v parlamente zastupovala koalícia strán MKDH – a Spoluzitie. Táto koalícia síce potrebovala sedem percent, ale v tom čase to nebol problém. Zásadným zlomom pre maďarskú komunitu bol rok 1998. Vtedy sa aj pod vplyvom

novely volebného zákona spojili všetky maďarské strany do jednej volebnej strany SMK.

Treba povedať, že práve v tom období menšinoví politici prežívali vrchol svojho politického vplyvu. Od roka 1989 boli pravidelnými členmi všetkých pravicových vlád a zároveň v tom čase platilo, že absolútna väčšina maďarských menšinových voličov volila SMK. A čo je ešte podstatnejšie, volebná účasť u tejto menšiny bola podstatne vyššia než u majority, čo rezultovalo do nadmerných ziskov tejto strany, takže aj keď maďarská menšina mala medzi občanmi Slovenskej republiky početnosť približne deväť až deväť celých päť desiatin percenta, ich maximálny volebný zisk presahoval dvanásť percent vo voľbách do EP, pri extrémne nízkej účasti dokonca prekonal trinásť percent. Ešte oveľa prikrejšie sa to prejavilo

v regionálnych voľbách, kde viac-mandátový väčšinový systém túto stranu vysoko bonifikoval, iste aj vďaka strategickému zlyhaniu slovenských strán, čo viedlo trebárs k ovládnutiu župného zastupiteľstva v Nitre a zisku dvadsiatich percent

KOMENTÁR

všetkých mandátov v regionálnych parlamentoch pri sotva desaťpercentnej populácii.

Toto obdobie, keď menšinoví politici získavali vplyv o poznanie väčší, než bola ich početnosť v našej spoločnosti, sa náhle skončilo po politicky nezvládnutej výmene na čele SMK. Nový predseda SMK Pál Csáky začal veľmi agresívne politicky eliminovať ľudí bývalého predsedu Bélu Bugára, čo nakoniec viedlo k vzniku konceptu maďarsko-slovenskej strany

Most – Híd. Ako sa ukázalo, aj vďaka podstatne vyššej popularite a prijateľnosti pre slovenských voličov bol práve Most – Híd u voličov úspešnejší. Zásadnou mierou k tomu prispela aj skutočnosť, že niektorými slovenskými pravicovými stranami, napríklad SDKÚ, otriasali masívne korupčné škandály, čo rezultovalo do presunu značnej časti ich elektorátu práve k Mostu – Híd. Táto strana nakoniec v troch po sebe idúcich voľbách v rokoch 2010, 2012, 2016 uspela a, naopak, SMK sa vždy ocitla pred bránami parlamentu s takmer konštantným výsledkom oscilujúcim okolo štyroch celých päť desiatin percenta.

Situácia sa však zásadne zmenila v roku 2018 po vražde mladého prieborného novinára Jána Kuciaka. Skutočnosť, že aj potom Most ostal v koalícii so Smerom, znamenala takmer úplnú stratu slovenských voličov. No a nedohoda o spoločnom postupe maďarských strán dielo skazy dokonala. Ako sa napokon ukázalo, tri maďarské strany okolo SMK získali vo voľbách 3,9 percenta a Most len niečo tesne nad dve percentá. Spolu tak získali maďarské strany niečo tesne pod šesť percent. Ak však ostali rozdelené, nijako im to nepomohlo.

Dôsledok je jasný, ak nechcú politici maďarskej národnostnej menšiny rezignovať na účasť v národnom parlamente, musia sa spojiť do jednej strany. Aj preto informácia predstaviteľov troch maďarských strán – predsedu Mosta – Híd Lászlóa Sólymosa, predsedu SMK Krisztiána Forróa a predsedu hnutia Spolupatričnosť Szabolcsa Mózes, že 20. augusta podpíšu deklaráciu o vzniku spoločnej strany, bola len výsledkom politického realizmu a poznanej nevyhnutnosti. Iste, nie je náhodné, že zo spájania maďarských strán je aspoň nateraz vylúčený Zsolt Simon, predseda Maďarského fóra, ktorý má levi podiel na sabotovaní či rozbití dohody o spoločnom postupe maďarských strán pred voľbami 2020.

Zdá sa, že až definitívny odchod starej gardy politikov – Bélu Bugára, Pála Csákyho a Zsolta Simona – umožní novej generácii maďarských menšinových politikov návrat do prvej politickej ligy. Príbeh fiaska maďarských strán vo voľbách 2020 je tak momentom pre súčasnú politickú generáciu v maďarských stranách, aby sa úzkostlivo vyhýbala chybám svojich predchodcov.

Bielorusko stálo na rázcestí

Matej MINDÁR

Niekoľkodňové „spontánne“ protesty proti „oficiálnym“ výsledkom bieloruských prezidentských volieb priťahujú postupnú destabilizáciu tohto regiónu. Dlhoročná neochota súčasnej hlavy štátu pristúpiť na istú sebareflexiu s možnosťou ponúknuť mladšiemu a priechodnejšiemu kandidátovi pravdepodobne povedie k strate ekonomickej suverenity a poklesu životnej úrovne. Nie náhodou poprední európski politickí predstavitelia podporujú neúspešnú opozičnú kandidátku Sviatlanu Cichanovskú. Pod rúskom demokratizačných procesov si celkom úspešne postupne prikláňa na svoju stranu čoraz viac podporovateľov. Ich hlavným cieľom je nadobro odstrániť „posledného európskeho diktátora“ prezidenta Alexandra Lukašenku.

Napriek tomu, že nedávne prezidentské voľby v krajine pravdepodobne neboli úplne s kostolným poriadkom,

očakávaní mnohých Bielorusov na nástup nových politických síl nemusia viesť k očakávanej prosperite.

Pozrime sa na situáciu v tejto krajine bližšie. Nie je náhoda, že hlavná opozičná líderka sa krátko po neúspešných voľbách ocitla v susednej Litve.

POZNÁMKA

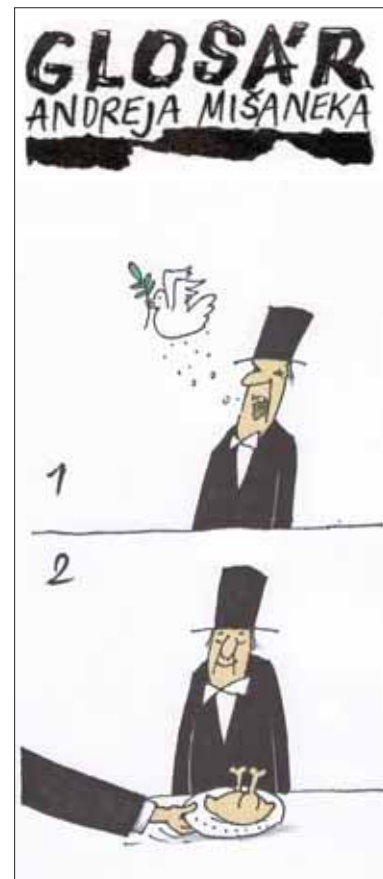
Táto malá, na pohľad bezvýznamná pobaltská republika spoločne s Poľskom netajú svoje antipatie a odmietavý postoj voči politike súčasného prezidenta Ruskej federácie Vladimíra Putina. A nielen to. Územie súčasného Bieloruska bolo niekoľko storočí pod nadvládou historického poľsko-litovského štátu. Nikoho z nás tak nemôže prekvapiť, že hlavnými iniciátormi zvolania mimoriadneho stretnutia najvyšších politických predstaviteľov členských štátov Únie spolu Českom, Dánskom,

Estónskom, Lotyšskom sú práve Litva a Poľsko. Ich snahou je v prípade „priaznivého“ politického vývoja eliminovať a neskôr nadobro vytlačiť ruský vplyv z bieloruského priestoru. Keďže územie dnešného západného Bieloruska bolo ešte v medzivojnovom období súčasťou obnoveného poľského štátu a obývané početnou poľskou menšinou, nie sú vylúčené poľské ambície o úplné ekonomické ovládnutie tejto oblasti. To však nemusí byť všetko. Vzhľadom na to, že rozhodnutím najvyššieho sovietskeho vedenia počas druhej svetovej vojny sa premiestnila podstatná časť Poliakov zo západného Bieloruska na územie dnešného Poľska, môžu súčasní potomkovia týchto presídlencov žiadať späť svoje stratené majetky. V prípade nástupu „spriatelenej“ prozápadnej politiky na čelo bieloruského štátu sa tieto obavy môžu stať realitou. A to najhoršie. Pod zámkou spoločného

vnútorného trhu nemusia početné bieloruské priemyselné odvetvia a služby primeraným spôsobom konkurovať západným producentom.

Je to však len jeden z možných scenárov v prípade násilného zvrhnutia dlhoročného prezidenta Alexandra Lukašenka. Ako sme už spomínali, jeho neschopnosť prispôsobiť svoju politiku súčasnému svetu a skutočnosť, že si nepripravil či nevychoval svojho akceptovateľného mladého nástupcu s pokrokovými myšlienkami s možnosťou oslovenia mladšej bieloruskej generácie, dal západným politickým, vojenským a ekonomickým skupinám zámkou na jeho zosadenie. Vinou toho môže Ruská federácia prísť o svojho strategického spojenca nielen vo vojenskej, ale aj v ekonomickej oblasti. Euroázijská ekonomická únia bez bieloruskej účasti už nebude mať svoje opodstatnenie. Čo Putin vie a viac ráz aj po konzultáciách s vedúcimi lídrami Západu vyslovil Lukašenkovi podporu.

Niet pochýb, že súčasný politický systém Bieloruska potrebuje zmenu. Takmer tridsaťročná vláda prezidenta Alexandra Lukašenka je za terajších okolností dlhodobo neudržateľná. Úlohou novej politickej reprezentácie je nedovoliť rozpredať strategické bohatstvo krajiny cudzím mocnostiam.

SPOZA OPONY

Pred časom som dostal parádnu pozvánku do noblesného švajčiarskeho hotela Beau Rivage. Týkala sa jubilejných osláv výročia Lausannskej zmluvy z roka 1923. Švajčiarske mesto dalo meno historickej zmluve, ktorá určila dnešné hranice tureckého štátu... Zrušila totiž pôvodnú mierovú zmluvu medzi Osmanskou ríšou a Britániou, Francúzskom, Talianskom, Japonskom, Gréckom z roka 1920.

Prečo je to pre nás Slovákov zaujímavé ešte dnes?

Osmanská ríša v prvej svetovej vojne bojovala na strane Nemecka a bola porazená. Víťazné západné mocnosti Británia a Francúzsko to využili na tvrdé podmienky pre Turecko. A na nové usporiadanie oblastí, kde osmanská ríša siahala. Teda juhovýchod Stredomoria, časti Arabského polostrova a severnej Afriky vrátane Egypta. Obrovský priestor nesmierneho významu. Briti si zabezpečili oblasť Iraku, Egypta a Palestíny, Francúzi sa zahryzli do dnešného Libanonu, Sýrie. Zmluva zo Sèvres pririekla Arménsku vlastný štát. Už vtedy

mala totiž genocída Arménov, podporovaná Nemeckom, široký medzinárodný ohlas. Kurdom prisľúbili autonómiu. Dodnes vidno krvavé následky tejto koloniálnej deľby. Vidno aj nevierohodnosť Západu pri riešení

Prečo sa Turci líšili od Maďarov

Dušan D. KERNÝ

problémov Blízkeho východu.

Kým tureckí sultáni boli pri usporiadaní len bábkami v britských rukách, mladoturci, kemalisti, vedení Mustafom Kemalom, nesúhlasili s mierovou zmluvou, ktorá urobila z osmanskej ríše len vnútrozemský štát. Ich protestné hnutie a ozbrojený boj vyvrcholili v roku 1923. Vynútili si revíziu mierovej zmluvy zo Sèvres. Tak vznikla dohoda z Lausanne. Turecko na čele s Mustafom Kemalom dosiahlo úplnú suverenitu národného štátu v dnešných

a ani Francúzsko nie sú schopné vyrovnať sa s problémami Blízkeho a Stredného východu. Je to predzvesť toho, čo vidíme už niekoľko rokov v tejto oblasti dodnes.

Pre Turkov znamenalo dosiahnutie suverenity v Lausanne aj to, že nová zmluva zrušila podmienky množstva úprav, pokiaľ ide o vnútornú politiku. Vrátila Turecku svojprávnosť vo finančnej politike a v oblasti justície – obmedzenia pôvodne nariadené západnými víťaznými mocnosťami. Cieľom víťazných mocností

bolo určiť porazenej Osmanskej ríši čo najtvrdšie podmienky, aby sa nemohla spamätať. Išlo o akési vyúčtovanie s ríšou, ktorá jestvovala od roka 1299 až do roka 1922. Ako sa Turci vyrovnali s rozpadom osmanskej ríše? Urobili všetko,

gia stala oficiálnou politikou. Napríklad až do roka 1945 mali Kráľovskú políciu. Maďarsko dodnes živí nostalgiu za Veľkým Uhorskom.

Prečo na to upozorňujeme? Podnietil ma na to ostroumný poukaz na turecké dejiny spisovateľa a dramatika Petra Vala v minulom čísle Slovenských národných novín. Poukázal na revolučný počín tureckého vojaka a politika Kemala Atatürka, ktorý sa odstrihol od kalifátu a od islamu. Turci si vybudovali životaschopný národný štát. Teraz sa však situácia opakuje. Kedysi kresťanský chrám Hagia Sofia je od predmi-nulého piatka opäť aj mešitou, je to symbol neosmanských nálad! Pritom ide o členský štát Severoatlantickej aliancie, Turecko je v NATO dlhé desaťročia! Podobne ako v inom štáte aliancie – v Maďarsku – sa živí pochybnosťami o usporiadaní po prvej svetovej vojne. Z minulosti sa stala akútna súčasná politika, akoby NATO nebolo zárukou demokracie a slobody. Spochybňuje sa to, na čom vznikli moderné štáty. Trebárs aj Slovensko či Grécko. Oba európske štáty výrazne sa hlásiace ku kresťanským základom.

SEBAOBRANA

Podľa ministra zdravotníctva ju tu máme. Aj preto Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky apeluje na firmy, podnikateľov a jednotlivcov. Pripomína dôležitosť aktualizácie krízových plánov vo veľkých firmách. Vyzýva zamestnávateľov, aby v tejto veci neváhali využiť súčinnosť regionálnych úradov verejného zdravotníctva v SR a dôsledne dbali na dodržiavanie protiepidemických opatrení, ktoré sú v krízových plánoch zadefinované.

Druhá vlna splnila predpovede

Medzi ne môže podľa potreby a možnosti patriť napríklad obmedzenie stretávania pracovníkov z rôznych budov, prípadne jednotlivých zmien, zavedenie ranného filtra, zabezpečenie odstupov medzi zamestnancami, nariadenie práce z domu a podobne. Zároveň zdôrazňuje potrebu zvýšenej intenzity umývania a dezinfekcie dotýkových plôch, zabezpečenie pravidelného vetrania, ako aj nosenie rúšok v interiéroch, dodržiavanie sociálnych odstupov, ako aj časté umývanie a dezinfekciu rúk.

Súčasný výskyt ochorení na COVID-19 si vyžaduje dôsledné dodržiavanie aktuálne nariadených a odporúčaných opatrení Úradu verejného zdravotníctva SR a príslušných regionálnych úradov verejného zdravotníctva v SR a prijímanie vybraných opatrení na lokálnej úrovni. Rešpektovaním opatrení a odporúčaní a zodpovedným správaním prispejeme k zamedzeniu šírenia ochorenia COVIDU-19 na Slovensku.

Úrad verejného zdravotníctva odporúča preto zvážiť nevyhnutnosť cestovania do zahraničia, najmä pred blížiacim sa začiatkom školského roka. Ak je niekto v zahraničí, odporúča mu zvážiť si skôr ubytovanie mimo hlavných trás a s menším počtom ľudí. Rovnako je vhodné dbať na dostatočný sociálny odstup od cudzích osôb, dôkladné umývanie rúk a nosenie rúška vo verejných interiéroch priestoroch a na miestach s vyššou koncentráciou ľudí. Na kratšie nevyhnutné cesty do zahraničia odporúča dopravu osobným autom.

Rovnako odporúča zvážiť organizovanie veľkých rodinných osláv a návštev, na ktorých sa zide väčší počet ľudí aj z rôznych oblastí Slovenska alebo zo zahraničia.

Zároveň úrad vyzýva najmä veľké firmy, aby si aktualizovali krízové plány a neváhali pritom využiť súčinnosť regionálnych úradov verejného zdravotníctva v SR a dôsledne dbali na dodržiavanie protiepidemických opatrení, ktoré sú v krízových plánoch zadefinované. Medzi ne môžu podľa potreby a možnosti patriť napríklad obmedzenie stretávania pracovníkov z rôznych budov, resp. jednotlivých zmien, zavedenie ranného filtra, zabezpečenie odstupov medzi zamestnancami, nariadenie práce z domu a podobne. Zároveň zdôrazňuje potrebu zvýšenej intenzity umývania a dezinfekcie dotýkových plôch, zabezpečenie pravidelného vetrania, ako aj nosenie rúšok v interiéroch, dodržiavanie sociálnych odstupov, ako aj časté umývanie a dezinfekciu rúk.

Pri akomkoľvek zistení príznakov ochorenia je potrebné kontaktovať svojho obvodného lekára, konzultovať s ním zmeny zdravotného stavu a ďalej sa riadiť jeho pokynmi.

(ib)

Lubica LAŠŠÁKOVÁ: Verím, že ministerka prehodnotí postoj voči Matici Matica je duchovný zdroj života Slovákov

Zhováral sa Matej MINDÁR – Foto: archív

Súčasnú vedu ministerstva kultúry sa stavia odmietavo voči Matici slovenskej. Okrem okresania výšky účelovej štátnej dotácie chce „prehodnotiť“ aj jej doterajšiu činnosť. Viac o tejto problematike sme sa porozprávali s bývalou šéfkou MK SR a súčasnou poslankyňou Národnej rady SR Ľubicou LAŠŠÁKOVOU.

• Ako bývalá ministerka kultúry ste podporovali činnosť Matice slovenskej. Ako vnímate aktivity súčasného vedenia rezortu proti najstaršej národnej ustanovizni Slovákov?

Začala by som tým, že po štyroch mesiacoch tejto vlády mám pocit, akoby ministerstvo kultúry nemalo pána. Chaotické skákanie z témy do témy, bez konkrétnych cieľov, vízií a najmä krokov, ako k týmto cieľom dôjsť. Matica slovenská a prístup k nej zo strany nového vedenia je toho príkladom. Po prvé si treba uvedomiť, že MS je verejnoprávna inštitúcia, ktorá má vlastné orgány, vlastné predsedníctvo, dozorný výbor, je zriadená osobitným zákonom. Predchádzajúce vedenia jej neurobili dobré meno, ale pred tromi rokmi si členovia zvolili nového predsedu, ktorý robí výrazné ozdravné kroky. Mrzí ma, že ministerka siaha na Maticu slovenskú. Je to duchovný zdroj života Slovákov a ona sa pokojne prizera na nekultúrny dialóg, ktorý sa o Matici vedie. Hovorí o inklinácii k histórii, ale správa sa úplne opačne.

• Jedným z cieľov súčasnej ministerky kultúry Natálie Milanovej je prehodnotiť výšku účelovej štátnej dotácie pre Maticu slovenskú. Myslíte si, že jej prípadné zníženie by bolo tým vhodným riešením?

Nie. Ak je zníženie účelovej dotácie jednou z proklamovaných foriem „úspory“ v rezorte kultúry – je to zlý krok. Verím, že ministerka ho prehodnotí a zváži historický, morálny a intelektuálny význam Matice slovenskej pre našu národnú kultúru, pre jej súčasnosť i budúcnosť.

• Ďalším z argumentov ministerky Milanovej je, že súčasné vedenie Matice slovenskej ju ani po spoločnom stretnutí nedokázalo presvedčiť o zmysluplnom poslaní tejto inštitúcie v 21. storočí. Myslíte si, že súčasné vede-

Bývalá ministerka kultúry Lubica LAŠŠÁKOVÁ podporovala a podporuje kultúrne a spoločenské aktivity Matice slovenskej.

nie ministerstva je v tomto smere objektívne?

Je otázne, do akej miery bola pani ministerka ochotná počúvať argumenty nového vedenia. Má súčasná šéfká rezortu prehľad o celkovom pôsobení Matice doma i v zahraničí? Má dostatok informácií o historických aspektoch a osobnostiach, ktoré zohrali významnú úlohu pri formovaní nášho slovenského povedomia? Je otázne, či naozaj vníma Maticu slovenskú ako nadstranícku inštitúciu, ktorá má výrazný národný základ.

• Podľa Natálie Milanovej Slovenské národné noviny vulgarizujú verejný diskurz. Prečo súčasnému vedeniu rezortu kultúry podľa vás prekáža vydávanie tohto matičného týždenníka?

Ak rezortu prekáža samotná Matica slovenská, potom je pochopteľné, že prekáža aj matičné periodikum. Slovenské národné noviny by mohli byť významným prvkom rozsiahlych diskusií o podstate a dôležitosti Matice slovenskej – a ako vidíme – to ie je momentálne žiaduce.

• Ministerstvo kultúry prednedávnom označilo matičnú vedu ako duplicitnú. Ste rovnakého názoru?

Vedecká činnosť Matice slovenskej to je veľmi široká škála projektov, ktoré majú presný cieľ. Slovenskú históriu, našu slovenskú literatúru, etnológiu, jazykovú vedu, činnosť krajských spolkov. Pre našich rodákov a ich potomkov žijúcich v zahraničí je často Matica slovenská jediným spojivom s kolkou ich predkov. Bola som príjemne prekvapená, ako krásne dokážu naši krajanovia vo Vojvodine aj po viac ako dvesto rokoch udržiavať čistú, krásnu slovenčinu a bohatstvo trojrozmerných dobových tradičných predmetov, ktoré by im mohlo závidieť jednoducho múzeum na Slovensku. Matičná veda to je historický i literárny ústav, bohatý a hodnotný archív Matice, Stredisko národnostných vzťahov aj Krajanské múzeum. Každá z týchto inštitúcií sa venuje danej problematike do hĺbky a podrobne. Nemyslím si, že táto činnosť je duplicitná. Je špecifická a špecializovaná, a to si treba vážiť. Rovnako ako Matica aj matičná veda má pre Slovákov svoj historický vý-

znam. Netvrdím, že všetko je ideálne a zodpovedá súčasným potrebám doby, ale skúsme hľadať formy, ako to zlepšiť. Máme dosť múdrych ľudí, ktorí riešenia majú, ale nikto sa ich nepýta.

• Jedným z cieľov Natálie Milanovej je prehodnotiť aj súčasné znenie zákona o Matici slovenskej. Myslíte si, že je potrebné meniť túto legislatívu?

Netvrdím, že nie. Ale seriózne a profesionálne. Nie na základe „dojmológie“.

• Ako bývalá ministerka kultúry spolu s expremiérom Petrom Pellegrinim zakladáte nový politický subjekt. Aký postoj má k Matici slovenskej novovznikajúca strana Hlas – sociálna demokracia?

Sme hlasom sociálnej demokracie. Národná hrdosť, hrdosť na našu históriu je významnou súčasťou tejto filozofie. Ctíme si korene, tradície, národnú svojbytnosť a spolupatričnosť. Matica slovenská udržiava národné tradície, a preto si zaslúži našu pozornosť.

• Ako hodnotíte celkové doterajšie pôsobenie ministerky kultúry Natálie Milanovej?

Ministerstvo kultúry stíchlo. Na internete sa sice prezentuje veľkolepé PR takmer dennodenne, ale to je virtuálny svet. Ľudia však žijú reálny život. Zatiaľ všade počúvam len... musíme prehodnotiť, musíme zriadiť komisiu, musíme urobiť audit, prehodnotíme, poradíme sa, uvidíme... Ministerstvo kultúry zlyhalo pri pomoci oslabeným inštitúciám. Namiesto reálnej pomoci som zachytila snahu organizáciám ministerstva kultúry znížiť výdavky o desať percent. Pravdepodobne sa to bude týkať aj počtu zamestnancov. Takže pomoc nijaká, skôr opačný efekt bude realitou. Sledujem aj európsky kultúrny kontext. Celková sociálna a ekonomická pomoc u nás je jedna z najslabších, najpomalších a najkomplikovanejších. Namiesto pomoci prichádza šéfká rezortu s pompézno-ideou ušetriť devätnásť miliónov. Tu spomeniem myšlienku, ktorú som uviedla v rozprave v národnom parlamente v čase, keď vláda predstavovala programové vyhlásenie – nereálne. Pravda – ak nechceme kultúru na Slovensku zraziť na kolená. Namiesto rýchlych opatrení, ktoré by pomohli zajtra, o týždeň, o mesiac – nejaké neurčité dlhodobé vízie. Bohužiaľ, pre kultúru likvidačné.

O ČOM JE REČ

Napriek tomu, že Slovenské národné povstanie sa aj v období socializmu považovalo za hrdinskú éru národa, nie všetko o tejto kapitole Slovákov sa mohlo vyzdvihovať: v súvislosti so SNP bolo veľa „bielych miest“, o ktorých sa hovorilo len „pošušky“. Týkalo sa to aj viacerých hrdinov SNP. Dávno pred vyhlásením SNP 29. 8. 1944 vznikali v slovenských horách partizánske skupiny. Zvlášť čulý odboj bol v Liptove a v Turci – vo Veľkej a v Malej Fatre. V okolí Martina vytvoril jednu z prvých partizánskych jednotiek Viliam Žingor. Brigáda niesla meno po Milanovi Rastislavovi Štefánikovi.

Žingor, rodák z Bystričky pri Martine, dezertoval zo Slovenskej armády, aby nemusel bojovať na východnom fronte proti Sovietskemu zväzu. Bol odvážny veliteľ, chlapisko na pohľadanie, vysoký stodevätidesiat centimetrov, už jeho postava vzbudzovala rešpekt. A nielen postava, vynikal vojenskými a organizačnými schopnosťami, muži v jeho jednotke ho mali radi pre priamosť, statočnosť a prirodzenú autoritu. Viliam Žingor po vojne vstúpil do komunistickej strany a stal sa výkon-

ným tajomníkom Zväzu slovenských partizánov. Po voľbách v roku 1946 bol zvolený do Slovenskej národnej rady. Lenže jeho predstavy o vývoji na Slovensku sa po vojne diametrálne líšili od skutočnosti. Teplé kreslá na úradoch a funkcie začali obsadzovať podvodníci s falošnými partizánskymi legitimáciami, ktorí

Zo SNP na popravisko

Peter ŠTRELINGER

vojnu a SNP prekali doma pri peci – a potom sa prví hlásili o pocy a výhody odbojárov. Viliam Žingor z duše nenávidel týchto potrimiskárov, ktorých prezývali „hovnopartizáni“. A na protest proti týmto praktikám vystúpil v roku 1947 z KSS, vzdal sa funkcie vo vedení partizánskeho zväzu. Po „Vítaznom februári“, keď v Československu získali úplnú moc komunisti, sa z hrdinského partizánskeho veliteľa Viliama Žingora stáva zrazu čierna ovca. Má problém nájsť si zamestnanie. Problémy má aj v rodine, opúšťa manželku so štyrmi deťmi a so svojou milou,

s ktorou čaká dieťa, odchádza opäť do hôr. Jeho priateľ mu poskytne ako útulok chatu v Račkovej doline. Na základe vykonštruovaných obvinení sa začína na Žingora pohon: dávajú mu za vinu, že pripravuje štátny prevrat. Na jeseň 1949 vydala ŠtB rozkaz na hromadné zatýkanie Žingorových spolubojovníkov.

Koncom novembra 1949 bezpečnostné komando prepadlo Viliama Žingora v Račkovej doline a obvinili ho z vlezrady a zo špiónáže. Žingoriáda bola druhým najväčším politickým procesom v Československu. Viliam Žingor bol na základe vynútených priznání spolu s dvoma spolubojovníkmi – Bibzom a Nosákom, odsúdený na trest smrti a 18. decembra ho v Bratislave popravili. Jeho názory, že „socializmus je podľa doterajšieho poznania len teror, násilie, bezprávie a vyzdvihovanie do popredia hlúpych pováh...“ nemohli na začiatku

krutých päťdesiatych rokov uspieť. Žingorov kritický pohľad na vývoj po oslobodení bol pre komunistov neprijateľný. Jeho meno a hrdinské činy počas SNP mali byť vymazané z pamäti ľudí. Trvalo roky, kým sa dočkal akej-takej rehabilitácie. No počas nástupu Husáka po okupácii 1968 bol hrdina SNP Viliam Žingor znovu zasnávaný. Až po roku 1989 ho in memoriam povýšili na generálmajora a na jeho dome v Bystričke bola nainštalovaná pamätná tabuľa. Slovenskí partizánski velitelia, hrdinovia odboja proti fašizmu, nemali naozaj na ružiach ustlané. Namiesto vyznamenaní čakali ich prenasledovania, nesmeli cestovať do zahraničia, upierali im funkcie, ich rodiny boli perzekvované, deti nesmeli študovať na vysokých školách. Spomeňme aspoň niektorých: Profesor Ernest Otto z Novák, odsúdený na smrť vo vykonštruovanom procese s vicekonzulom Juhoslovanského veľvyslanectva Šefikom Kevičom a spol. (neskôr rozsudok zmenili na tridsať rokov), zomrel za podivných okolností (samovražda?) v roku 1962. A ďalší partizánski velitelia, odsúdení na roky väzenia: Ladislav Kalina, Ernest Bielik, Jozef Brunovský, bratia Veselovci... Slávime SNP! Ale skutočných hrdinov sú plné cintoríny!

Predstavitelia Európskej únie vakcínu na záchranu ekonomiky nenašli Rozpočet spoločenstva na hlinených nohách

Róbert HÖLCZ – Ilustrácia: Ľubomír KOTRHA

Dohoda o sedemročnom európskom rozpočte na roky 2021 – 2027 a fonde na obnovu, a teda aj záchranu koronavírusom poškodennej ekonomiky v členských štátoch EÚ v celkovom objeme 1,82 bilióna eura, sa na prvý pohľad zdá, že je úspechom ich vrcholových lídrov. Dohodnutá suma je niekoľkonásobne vyššia ako povojnový plán bývalého amerického štátneho tajomníka G. Marshalla na obnovu západnej Európy. Ten bol v sume trinásť miliárd dolárov.

O tom, že v príjmoch a vo výdavkoch spomínaných rozpočtov budú zmeny, sa nepochybuje, keďže ich musí okrem európskeho parlamentu schváliť všetkých dvadsaťsedem národných parlamentov Únie. V ekonomike totiž platí zásada rovnováhy, čo znamená, že keď niekto „zarobí viac, iný musí menej“, čo sa napokon potvrdilo aj na samite v Bruseli.

■ GRANTY A PÔŽIČKY

Na stretnutí lídrov EÚ sa síce nemenili celkové objemy peňazí, ale v rámci fondu sa dosť výrazne menil pomer medzi grantovými a požičatelnými peniazmi. Granty majú byť pod prísnu kontrolou investovania len na štrukturálne zmeny v krajine ich prijímateľov. V prípade neplnenia a navyše pri nedodržovaní zásad právneho štátu bude mať Európska komisia právo ich pozastaviť. Pokiaľ ide o európsky rozpočet, tak okrem výpadku asi sedemdesiatich miliónov eur z dôvodu brexitu si doterajší čistí platcovia vybavili vyššie rabaty, a teda do rozpočtu zaplatia ich daňoví poplatníci menej. Dohodám však chýbajú „malé detaily“, a síce spôsob emitovania európskych dlhopisov, výška úročenia požičkaných peňazí, aký bude postup, ak sa nebudú podľa splátkového kalendára dlžoby splácať, a takto by sme mohli pokračovať. Podľa všetkého to však terajších politikov nezaujíma, lebo po roku 2028, odkedy sa pôžičky budú tridsať rokov splácať, už aktívne v politike zrejme nebudú zastupovať nikoho.

■ VYHRALI SPORIVÍ

Predbežnými víťazmi niekoľkoňového bruselského samitu sú

„šetrné krajiny“ Rakúsko, Holandsko, Dánsko a Švédsko, ktoré aj podľa viacerých názorov dostali všetko, čo chceli. K nim zaraďujeme i doterajších čistých platcov do európskeho rozpočtu, ku ktorým patrí aj Nemecko, ktoré spolu s Francúzskom navrhli fond obnovy a záchranu EÚ v pôvodnej štruktúre pomeru grantov a pôžičiek. Ten sa však podstatne menil. Podľa všetkého budú nespokojní daňoví poplatníci v Taliansku a Španielsku, kde najviac pocítili negatívne následky pandémie. Keďže ich verejné financie neboli rozvrátené už pred krízou, mali záujem, aby čo najviac peňazí z fondu bolo grantových nenávratných, čo, ako vieme, nebude. Či budú aj nejaké návratné peniaze čerpať, závisí od podmienok úročenia a splácania, čo v každom

prípade bude ich deficit verejných financií ešte viac nabaľovať. Väčšina z ostatných členských štátov Únie vrátane Slovenska dostala menej peňazí, ako sa pôvodne počítalo z viacerých dôvodov. Okrem už spomínaných rabatov sa menil mechanizmus rozdeľovania peňazí nielen podľa miery nezamestnanosti v rokoch 2015 – 2019, ale aj podľa vývoja HDP v rokoch 2020 – 2021. O tom, či pretlakové bruselské peniaze budeme vedieť aj efektívne využiť, sa podľa doterajších skúseností skôr pochybuje, keďže ani v tomto roku z končiaceho európskeho sedemročného rozpočtu sme ich nevedeli vyčerpať.

S čerpaním peňazí z eurofondov máme doteraz väčšinou zlé skúsenosti, pokiaľ ide o mieru korupcie a z nej vyplývajúcej konkuren-

cieschopnosti. Ak bude tento trend pokračovať aj pri niekoľkonásobne vyššom objeme peňazí, bude väčšina z nás na tento samit spomínať ako na začiatok konca európskeho sociálneho kontinentu, z ktorého sa už nemusí dostať.

■ VRATKÝ ROZPOČET

Záver poslednej schôdzky lídrov EÚ potvrdili, že Únia nie je integrované spoločenstvo nezávislých štátov, ale v súlade s heslom „bližšia košeľa ako kabát“ je rozdelená, keď každý členský štát si presadzuje svoje záujmy bez akejkoľvek solidarity. Tento názor si napokon budeme môcť overiť aj pri schvaľovaní oboch rozpočtov v európskom parlamente, ako aj v národných parlamentoch v dvadsiatich siedmich členských štátoch Únie. V prípade ich schválenia bude Európska komisia prvýkrát v histórii uskutočňovať fiškálnu politiku, ktorá má obnoviť, a teda zachraňovať pandémiou ohrozenú ekonomiku na starom kontinente a postupne naštartovať jej hospodársky rast. Federálny deficit bude poznať svoje výdavky, ale nie svoje príjmy, keďže zatiaľ nie sú schválené žiadne jeho daňové príjmy, ale len príspevky od členských štátov, čo bude málo. Zatiaľ nemôžeme hovoriť o vzniku fiškálnej únie so spoločnými daňovými sadzbami, ale skôr o fiškálnych transferoch na podporu hospodárskeho rastu, ktoré spolu s menovou úniou vo všetkých členských štátoch EÚ môžu vyvolať oprávnené diskusie aj o vzniku budúcej európskej federalizácie, keďže Európska komisia si začína posilňovať svoje postavenie v európskych organizačných štruktúrach. V tejto súvislosti sa vynára ďalšia neodbytná otázka, prečo si spoločenstvo potrebuje požičať taký obrovský, až biliónový objem peňazí na obnovenie hospodárskeho rastu, keď zhruba vieme, o koľko percent ekonomika poklesne? Pre ňu sú a priori zlé obrovské dlhy, nadbytočné kapacity a tiež masa zbytočne vytlačených peňazí s rizikom inflácie, ktorá nebude zadlženosť väčšiny účastníkov gumovať, ale nadobudnuté aktíva skôr znehodnocovať.

NA OKRAJ

Zamestnávateľia sa dlhodobo sťažovali na administratívne a byrokratické povinnosti, ktoré ich v podnikaní len zbytočne zaťažovali, nepomáhali im, len sťažovali či zhoršovali podnikateľské prostredie. Ich jediným prínosom pre slovenskú ekonomiku bolo, že tejto neproduktívnej práci sa venovalo niekoľko tisíc štátnych a verejných zamestnancov, ktorí odvádzali do verejných rozpočtov stále vyššie dane a odvody, keďže za posledné dva roky sa v tomto sektore zvyšovali mzdy o viac percent ako v súkromnom sektore. Na druhej strane však treba povedať, že prezamestnanosť v spomínanom sektore nás stála zo štátneho rozpočtu obrovské peniaze, ktoré zvyšovali jeho deficit, a navyše sa tu dnes hovorí o korupcii len preto, že sa „opečiatkovalo tlačivo“ a za dotáciu sa požadovalo aj „všimné“.

Pandemický zákon alebo Lex korona

Na poslednej schôdzi parlamentu pred prázdninami bol schválený zákon tzv. lex korona, ktorý má výrazným spôsobom obmedziť administratívne povinnosti zamestnávateľov, čo podľa všetkého bude mať následný vplyv aj na znížovanie terajšieho počtu zamestnancov štátneho a verejného sektora. Či s tým súvisí aj ohlasovaná výmena všetkých prednostov na okresných úradoch, ktorí by mali uskutočniť personálnu reorganizáciu, nebudeme špekulovať. Treba však veriť, že prípadné personálne zmeny sa uskutočnia len na základe odborného auditu objektívneho počtu potrieb zamestnancov štátneho i verejného sektora, bez pretláčania politických nominantov terajšej vládnej koalície.

Väčšina schválených zmien sa začína slovom „ruši sa“, z ktorých má pre firmy najväčší ekonomický prínos zapačítavanie skutočnej spotreby pohonných hmôt do nákladov, namiesto doterajšej spotreby uvedenej len v technickom preukaze, povinnosti uskutočniť audit účtovných uzávierok len pre firmy, ktorých majetok je vyšší ako štyri milióny eur a obrát vyšší ako osem miliónov eur. Zatiaľ sa nerozhodlo o zrušení povinnosti používať papierové stravné lístky, pri manipulácii s ktorými majú firmy tiež náklady, a o ich nahradení len hotovosťou. Súčasťou balíka opatrení je aj zrušenie bankového odvodu, ktorým banky v druhom polroku ušetrí stopäťdesiat miliónov eur, a tak sa právom od nich očakáva, že dôjde k zníženiu narastajúcich bankových poplatkov.

Čo však určite poteší malých a stredných podnikateľov, je schválenie pozmeňujúceho návrhu, ktorý sa týka poskytnutia ďalších dotácií ako kompenzáciu strát spojených s koronavírusom, zatiaľ bez podrobnejšieho vysvetlenia mechanizmu poskytovania dotačných peňazí. Reorganizácia štátneho a verejného sektora, spočívajúca v poklese počtu ich zamestnancov, bude slovenských daňových poplatníkov stáť nemalé peniaze. Personálny audit sa totiž mal uskutočniť pred opakovaným zvyšovaním miezd, a nie teraz, keď jeho dôsledkom bude v prípade znížovania stavu zamestnancov potrebné zaplatiť niekoľkonásobne vyššie odstupné a niekoľkonásobne vyššiu podporu v nezamestnanosti, čo výrazným spôsobom bude zvyšovať deficit verejných financií.

Róbert HÖLCZ

Slovenská národná strana po prehratých voľbách stratila svoju pozíciu i vplyv Tvrdý boj medzi predsedom a podpredsedom

Pavol JAVORSKÝ – Foto: SNN

Slovenská národná strana utrpela v parlamentných voľbách na jar tohto roka potupnú porážku. Po tom, čo bola druhá najsilnejšia strana koalície a jej predseda A. Danko zastával post šéfa parlamentu, získala len 3,14 percenta hlasu voliča. Upadla do útlmu a po niekoľkých mesiacoch jej preferencie klesli na úplné dno. Oscilujú medzi jedným a dvoma percentami voličskej podpory. Vo vnútri strany stúpa nespokojnosť s jej vedením.

Predseda SNS A. Danko tesne po voľbách vyhlásil, že sa vzdáva funkcie predsedu strany a pravdepodobne skončí v politike. Po voľbách i počas pandémie Covid-19 sa odmlčal. A nielen on, ale aj ostatní členovia vedenia strany, resp. bývalí poslanci NR SR. Plánovaný snem na jar 2020 pre pandémiu posunuli na 12. septembra.

■ VIAC KANDIDÁTOV

Ako sa blížil termín snemu, politická aktivita A. Danko začala stúpať. Chodil po Slovensku a v statusoch na sociálnej sieti sa ľudsky vyznával zo svojich skúseností vo vysokej politike. Potom nasledovali jeho telefonáty a osobné návštevy delegátov snemu a okresných predsedov. Začiatkom leta už bolo zrejme, že svojej funkcie predsedu sa nevzdal a plánuje opätovne kandidovať na najvyšší post v strane. To vyvolalo nevoľu širšej straníckej komunity. Vznikli neformálne skupiny za záchranu SNS. Jedna sa sformovala v Banskej Bystrici, kde dokonca tamojšia krajská rada oficiálne nominovala ako kandidáta na post predsedu strany Radoana Baláža, bývalého poslanca NR SR. Druhá skupina sa vytvorila z niektorých čelných predstaviteľov bratislavských a nitrianskych okresných zástupcov.

Predseda SNS A. Danko a podpredseda A. Hrnko (prvý zľava) ešte keď boli na jednej lodi. Aktuálne si nevedia prísť na meno...

Vznikla platforma Za záchranu SNS. Začalo sa verejne diskutovať o ďalších možných kandidátoch. Boli medzi nimi Lukáš Machala, Pavol Slota (syn bývalého predsedu SNS Jána), Peter Švec z Nitry a už spomínaný oficiálny kandidát R. Baláž.

Očakávalo sa, že viaceré krajské rady nepodporia súčasného predsedu.

Ich rozhodnutia boli prekvapením. Mnohí kritickí delegáti zmenili názor. Tak sa stalo, že Danko získal nominácie z bratislavskej, trenčianskej i prešovskej krajskej rady.

■ NOVÝ HRÁČ

Počas tohto vývoja podpredseda strany Anton Hrnko viackrát na svojom profile na sociálnej sieti uverejnil kritický status proti predsedovi. Jeho statusy pribúdali a čoraz otvorenejšie písal o vzťahoch vo vedení SNS a o A. Dankovi. Hrnko dokonca pritvrdil a písal

aj o národnostnom pôvode A. Danko v statuse pod názvom: Chce mať Andrej Danko sochu na Budínskom hrade? Ďalej vysvetľuje: „Prečo to spomínam? Kapituluáciu uhorského revolučného vojska pri obci Világoš pred ruským generálom Paškievičom podpísal Artúr Görgöy, pra-pra-pra-predok neuvieriteľne dobrého človeka Andreja Danko.“

Andrej Danko a my všetci s ním sme svoj Világoš utrpeli 29. februára tohto roku. Bol to výprask skutočne hodný predka nášho milého predsedu. Teraz už je len otázka, či tento výprask bude v histórii zaznamenaný len ako zlyhanie vedenia strany alebo bude definitívny. Prívrženci A. Danko nazvali podpredsedu strany zradcom.

■ SNS BEZ VPLYVU

SNS stojí pred krížovatkou svojich novodobých dejín. A. Danko zmenil svoj názor a z politiky neodchádza. Naopak, úspešne presvedča delegátov snemu SNS, aby ho 12. septembra podporili. Názor zmenil aj A. Hrnko. Verejne tvrdil, že kandidovať nepôjde a podporoval nominanta Banskej Bystrice exposlanca R. Baláža. Podľa našich zistení sa však od polovice augusta usiluje získať oficiálnu nomináciu od trnavskej, resp. košickej krajskej rady.

Členská základňa ostala nespokojná. Prejavilo sa to odchodom možno štyridsiatich percent členstva zo strany. Tí, čo ostali, skôr požadujú zmenu. Nielen na poste predsedu, ale aj v stanovách. Tie totiž štatutárovi priznávajú silnú pozíciu rozhodovať. Dôležité bude, či SNS demokratizuje zmenu stanov a vráti sa k svojej pozitívnej národnej a vlasteneckej politike. Podobne to vníma aj možný protikandidát L. Machala: „Po neúspechu vo voľbách som očakával väčšiu sebareflexiu vedenia SNS. V strane abscentuje dialóg a úprimnosť. Som zástancom omladenia a profesionalizácie strany. Osud národniarov v plnej miere závisí od delegátov snemu. Ak nepodporia zmenu stanov a nové smerovanie strany, SNS bude nadišlo okrajovým hráčom na slovenskej politickej scéne.“

FEJTÓN

Milí škôlkari, povieme si rozprávku. V triede je vás len polovička. Vaši rodičia pracujú. Druhá polovička má rodičov nezamestnaných. Starajú sa o detičky doma, je to lacnejšie. Rozprávka o vyrovnanom rozpočte, o trinástych dôchodkoch, o sociálnom štáte dnes nebude. Tú si povieme pred voľbami. Teraz sedte a pekne počúvajte.

Kovidová rozprávka

V roku 1977 v New Yorku zhasli svetlá, zhasli televízory, nastal blackout. Po slovensky – vypadla elektrina. Ako keď nezaplatíte inkaso. Ľudia sedeli doma bez televízie, nudili sa. A čo sa stalo potom? O deväť mesiacov nastal baby boom. Po slovensky – stúpila pôrodnosť. V decembri a januári bude treba u nás zmeniť infekčné pavilóny na pôrodnice. Nastúpi karanténová generácia. Ako boli Husákové deti, tak budú kovidové deti. Tie prvé dostali od štátu byty. Tie druhé dostanú od štátu – no, nechajme to tak a podme ďalej. Aj v rodine robotníka za pásom v automobilke, toho času na podpore, sa narodilo dieťaťko. Sedeli tri sudičky nad dieťaťkom a mudrovali, čo dieťaťku darovať. Prvá dobrá sudička mu dopriala priliehavé uši a dlhý zahnutý nos. Aby mu na tvári dobre sedelo ruško. Druhá dobrá sudička mu dopriala dlhý vek. Aby mohlo splácať dlhy, ktoré si zobrali jeho rodičia a vláda. Tretia sudička nebola dobrá. Dlhú špekulovala, ako mu otráviť život, a nakoniec povedala: „Keď budeš mať osemnásť rokov, podpíšeš vstup do druhého piliera dôchodkového zabezpečenia a do investičných fondov. Budeš platiť a platiť. Každý rok si pozrieš, koľko úspory stratili na hodnote. Budeš veriť, že zhodnotenie príde, len treba byť trpezlivý. Už budúci rok. Keď pomíne kríza. Budeš snívať o švajčiarskych dôchodkoch, vile v Španielsku a výletnej lodi v Karibiku...”

A tak aj bolo. Keď malo dieťaťko osemnásť, nastúpilo do práce. Za pásom v automobilke, veď sme na Slovensku. Platilo odvody. Vstúpilo do druhého piliera. Po čase prišiel za ním mládenec v sáčku a kravate. Opýtal sa ho, či už počul o najnovšom investičnom fonde Noumanynoufany, skrátka NMNF. A keďže dieťaťko, vtedy už mladý muž, o takomto fonde ešte nepočulo, podpísalo zmluvu. Statočne odvádzalo ťažko zarobené peniažky na účet NMNF. Prešiel rok, prešli dva. Fond vykazoval úžasné zhodnotenie kapitálu. Nuž, vložil mladý muž do fondu i zdedené peniažky. Prešiel ďalší rok. Milé deti, teraz čakáte na príchod princeznej, ktorá sa zalúbi do bohatého mladého muža. Čakáte márne, namiesto princeznej prišla kriminálka. Bolo po fonde i po peniažkoch. A tak mládenec celý život šiel zo šichty do šichty v trojzmennej prevádzke, aby uživil seba aj svoju rodinu. Keď dovŕšil dôchodkový vek, vymerali mu dôchodok. Horko zaplakal. Mohol ďalej snívať o vile v Španielsku a lodi v Karibiku. Na lodi bol zvonec a rozprávka je koniec.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Boli časy, keď slovenská inteligencia sa vyjadrila pred národom, kam patrí a ako cíti

Peter ŠTRELINGER o živote bohatom na udalosti

Zhováral sa Matej MINDÁR – Foto: Emil SEMANCO

Slovenské národné noviny si v tomto období pripomínajú sto sedemdesiate piate výročie založenia a tridsiate výročie ich oživotvorenia. Pri tejto príležitosti poskytol exkluzívny rozhovor matičnému týždenníku jeho bývalý dlhoročný redaktor Peter ŠTRELINGER.

• Ako prvý redaktor oživotvorených Slovenských národných novín patríte medzi spoluzakladateľov Umeleckého odboru MS. Jeho členmi boli významné slovenské osobnosti, ktoré pochádzali z takmer všetkých umeleckých stavov. Spomeňme len nedávno zosnulú Evu Kristinovou. Ako vy vnímate túto významnú osobnosť slovenskej kultúry a spoločenského života?

Umelecký odbor MS bol jedným z dôležitých aktivít znovuoobnovených Slovenských národných novín. Pri rušných diskusiách v redakcii sme s Drahošom Machalom prišli na myšlienku oživiť aj Umelecký odbor. Práca pre noviny, písanie článkov, redigovanie – to bola jedna vec. Ale k nám do filiálnej redakcie v Bratislave chodilo množstvo ľudí. Významní novinári, spisovatelia, hudobní skladatelia, architekti, politici... Spomenuli sme si na bohaté obdobie Matice medzi vojnami, keď Umelecký odbor vznikol a fungoval. Stačilo si trochu preštudovať históriu, spomienky vtedajších osobností, a bolo to. Pripravili sme stanovy Umeleckého odboru (ďalej UO), zostavili zoznam záujemcov o členstvo a pripravili pozvánky na prvé zasadnutie. Stretnutie odboru boli vždy prvú stredu v mesiaci. Refektár budovy na Františkánskej 2 praskal vo švíkoch. A tie podujatia mali vždy nejaký zmysel, obsah. Napríklad výstava nejakého výtvarníka. Spomeniem výstavu obrazov Ľubomíra Kellenbergera, známeho v umeleckých kruhoch ako „Sokolík“, priateľa Ľuda Ondrejova, Bazovského, Janka Alexyho. Do redakcie SNN prišiel akademický maliar Martin Kellenberger, že jeho otec by mal výročie a nikde sa nič nepripravuje. Tak vravíme: a čo nám bráni, aby sme v UO nepripravili výstavu tvojho otca. Dones budúcu stredu otcove obrazy a z Modry dvadsať litrov vína, my sa postaráme o ostatné. Obrazy sme rozvešali po stenách refektára, o Ľubomírovi Kellenbergerovi hovorili pamätníci (Kružliak, Kaliský, Kompánek) aj výtvarní kritici. Pravda, o výstave a podujatí sme napísali i do SNN. Pýtate sa na Evu Kristinovou. Tá tiež bola členkou UO, ale popri nej by som viac upriamil pozornosť na Gustáva Valacha. To bol veľký herec, a tiež veľký Slovák. Za svoje náboženské presvedčenie a národnú hrdosť by bol ochotný aj život položiť. Gusto Valach vždy prichádzal s nejakou tvorivou myšlienkou. A prinášal námety aj do novín. Prichádzal do redakcie, všo nám šiel i na nervy, lebo stále nám dával nejaké úlohy. Veľký propagátor Hviezdoslava, ale aj Milana Rúfusa... V UO sme robili aj promócie nových kníh. Stala sa z toho tradícia!

• Na pôde Matice slovenskej bol založený aj Klub novinárov Za pravdivý obraz Slovenska. V čom spočívala jeho činnosť?

Nuž, spomínate ďalšiu dôležitú iniciatívu, a nielenže to bolo na pôde MS, ale presnejšie – tiež vo filiálke SNN. Pravicovo orientovaná časť slovenskej kultúrnej scény bola podobne orientovaná ako dnes, pravdaže – dominovali iné mená. Ba jeden zo známych hercov (tuším to bol Kňazko) označil Slovensko za „čiernu dieru Európy“. Tento termín prevzala aj zahraničná tlač. Bolo to ponižujúce – chceli sme sa proti týmto urážkam brániť. Tak vznikol Klub za pravdivý obraz Slovenska. Dominoval v ňom dnes už nebohý Dušan Slobodník, neskôr minister kultúry v Mečiarovej vláde, ale aj novinári Ján Smo-

Spisovateľ Peter ŠTRELINGER bol pri mnohých rozhodujúcich medzníkoch samostatného Slovenska. Popri iných pránárodných aktivitách obnovoval začiatkom deväťdesiatych rokov aj Umelecký odbor Matice slovenskej.

lec, Imrich Kružliak, Roman Kaliský, Jozef Darmo, spisovateľ a poslanec NR Ivan Hudec. Vymohli sme si aj prístup do Slovenskej televízie, kde sme obhajovali naše názory. Syndikát slovenských novinárov bol k otázke slovenskej identity ľahostajný, a tak sme založili vlastnú novinársku organizáciu – Združenie slovenských novinárov. Prvým predsedom sa stal Bohuš Piatok. Agendu Združenia slovenských novinárov mala na starosti tajomníčka UO Nina Golasová, výborná výtvarníčka, spolu s poetkou Martou Podhradskou. Nina Golasová pred pár mesiacmi zomrela, a tak aspoň týmito vetami pripomínam jej prácu pre Maticu slovenskú a Umelecký odbor MS.

• V deň najväčšieho zhromaždenia od roka 1989 Iniciatívy Za zvrchované Slovensko 19. septembra 1991 vás navštívili istý americký Slovák, pracujúci v bankovom sektore. Rozprával vám, že sú v USA pripravené obrovské peniaze pre vtedajších česko-slovenských politikov na to, aby boli „ústretoivi“ voči Západu a najmä USA. Čo všetko ste sa dozvedeli?

Na tú udalosť si dobre pamätám. Ani nie dva roky od „štrngania kľúčov“ sa Národné SNP znovu zaplnilo davmi. Autobusy z celého Slovenska privádzali do Bratislavy Slovákov, ktorí si uvedomovali, že nastal čas bojovať o svoju vlastnú identitu, tieto hlasy za „slovenskú zvrchovanosť“ zneli veľmi intenzívne aj na zhromaždení 19. septembra 1991. Predpoludním pred manifestáciou sedeli sme s Machalom v redakcii a posielali xeroxom články do martinskej ústrednej redakcie (internet sme ešte nemali). Vtedy sa v našej redakcii objavil mladý americký Slovák, jeho meno si už nepamätám. A viackrát som ho už ani nestretol. Zaujímal sa o atmosféru na Slovensku, aj o budúcnosť Slovenska. Potom sa priznal, že pracuje v jednej z najväčších amerických bánk. Šokujúce boli ďalšie informácie: vraj netušíme, že pre podaktorých slovenských ministrov federálnej vlády sú v americkej banke prichytené veľké sumy dolárov, aby pracovali tak, ako si to želajú politici a isté západné kruhy. Spomínal, tuším, vtedajšieho ministra Bakšaya. Hovoril o výstavbe amerických vojenských základní, ale aj o privatizácii významných podnikov. Priznával sa, že sme mu príliš neverili. No budúcnosť ukázala, že mladý americký Slovák mal veľmi dobré informácie. Slovenský aj český priemysel sa zanedlho ocitol v rukách západných

monopolov. Nám ostali iba odrobinky. V tom čase sa udiali aj také absurdity, ako snaha o predaj Tatier bohatému Američanovi Schumichrastovi či získanie „tranzitu plynu“ cez Slovensko. O tejto kauze som písal v denníku Republika ako o prípade „Percheron“.

• Na konci roka 1991 ste spoločne s redaktorom EXTRA S Imrichom Demovičom na Krahuliach zorganizovali „vianočné stretnutie slovenskej inteligencie“, na ktorom sa zúčastnil aj odvolaný slovenský premiér Vladimír Mečiar a predseda MS Jozef Markuš. Aké výsledky prinieslo toto zasadnutie?

Rok 1991 bol naozaj bohatý na udalosti: v decembri 1991 – presne na Luciu (13. 12.), sme spolu s redaktorom Extra S (príloha týždenníka Slobodný Piatok) Imrichom Demovičom pripravili vianočné stretnutie slovenskej inteligencie v Strede Európy na Krahuliach. Úmysel bol poslať nielen akési mierové „Vianočné posolstvo“ zo Slovenska všetkým ľuďom dobrej vôle, ale aj upozorniť Európu a svet, že pod Tatrami žije národ, ktorý sa uchádza o svoje práva, o zvrchovanosť a túži mať svoj vlastný demokratický štát. To bola silná a odvážna myšlienka, ale pre Prahu boli takéto snahy doslova vlastizradou. Popri asi pol stovke umelcov, novinárov prišli do Kremnice a potom do chaty Skalka aj predseda HZDS Vladimír Mečiar či vtedajší predseda Matice slovenskej Jozef Markuš. Mečiar sa pripravoval na voľby v roku 1992 – no o rozdelení federácie na Česko a Slovensko ešte príliš neuvažoval. Bol prekvapený, keď sme ho informovali, že v Prahe už vyše roka skupina politikov pripravuje rozdelenie štátu. Teda Česi bez Slovákov! Myslím si, že sa práve vtedy nechal presvedčiť, že vyhlásenie zvrchovanosti, vlastnej slovenskej ústavy, ako i samostatného Slovenska – je politická nevyhnutnosť. Dôležitým momentom „vianočného stretnutia“ v Strede Európy bolo i to, že si V. Mečiar s predsedom Matice podali ruku, pretože medzi týmito dvoma osobnosťami vládlo napätie od čias zápasov o štátny jazyk. Toto stretnutie prospelo Mečiarovi a prispelo k víťazstvu HZDS v júnových voľbách 1992. Potom nasledovalo vyhlásenie zvrchovanosti 17. júla 1992, slovenskej ústavy v septembri a napokon 1. 1. 1993 vznik Slovenskej republiky. Zaslúhy Vladimíra Mečiara na vzniku samostatného, demokratického štátu sú nepopierateľné. No, ako vidíte, vážnu úlohu zohrala i Matica slovenská. A Slovenské národné noviny potvrdili, že sú hodné mena novín, ktoré založil Ľudovít Štúr.

• V roku 2016 vás zvolili za predsedu Kongresu Slovenskej inteligencie, ktorý sa od roka 1992 stal neoddeliteľnou súčasťou slovenského spoločenského a politického priestoru. Aké je jeho súčasné poslanie?

Čas vzniku a projektu Kongresu slovenskej inteligencie na jar 1992, to je hektické obdobie plné činnosti. Nerád sa pýšim, ale som šťastný, že som vtedy bol pri tom, že som pracoval ako redaktor Slovenských národných novín našej počtom malej, no významom neobyčajne veľkej filiálky spolu s Drahošom Machalom a Romanom Kaliským. Opäť malá spomienka: my s Machalom sme odosielali články do Martina, lebo bola práve úzavierka čísla, a Roman Kaliský odišiel s poslancom Ivanom Hudecom do vinárne na Wolkrovej (Snehobielej) ulici. Vrátili sa vari po

hodine akési nabudení – a prerušili našu redakčnú prácu. Zhodne ako jeden vykrikovali: „Treba dačo robiť!“ Vraj treba zvoliť rozhodujúce stretnutie slovenskej inteligencie, aby sme pred voľbami podporili vznik nezávislého štátu. Nuž, bola to rovnako partizánska akcia ako mnohé iné. Kongres slovenskej inteligencie (ďalej KSI) sme zorganizovali popri náročnej novinárskej práci v SNN. Najdôležitejšie bolo získať peniaze. Pomohli sponzorské vklady. Prispeli krajanovia z Nemecka. Najväčšmi pomohol vtedajší generálny riaditeľ Hliníkárne v Žiari nad Hronom, ktorý nám ponúkol podnikový hotel Almet na Donovaloch. Na Donovaloch sa vtedy zišlo vyše dvesto osobností zo všetkých sfér. Veľkým úspechom bola účasť technickej inteligencie: popri Černákovi napríklad riaditeľ Podbrezovských železniží Vladimír Soták, majiteľ pivovaru Karol Konárik, Zoltán Berghauer z VSŽ Košice, známy očný špecialista MUDr. Milan Izák, bankár Ing. Marián Tkáč (neskorší predseda MS). Oni nám spisovateľom, novinárom, historikom, výtvarným umelcom, skladateľom jednohlasne potvrdili, že Slovensko vznik samostatného štátu prežije. To bolo optimistické zistenie. Slovenská inteligencia sa vyjadrila pred národom, kam patrí a ako cíti... Pravda, tieto neopakovateľné chvíle sa už nevrátia, nemožno ich opakovať. Len na ne prípadne nadviazať. Boli aj ďalšie valné zhromaždenia KSI v Prešove, na Myjave, v Trenčianskych Tepliciach. Aj keď sa tomu zakladajúcemu zhromaždeniu na Donovaloch nevyrovnali, možno ich považovať za dôležité. Žiaľ, hoci život ide ďalej – s ľútosťou spomínam na svojich kolegov z redakcie, doživotného predsedu KSI Romana Kaliského i hovorcu, novinára Drahoša Machala. Česť ich pamiatke. Chcel som dovŕšiť prácu na projekte KSI a v roku 2016 sme zorganizovali Valné zhromaždenie KSI v Ľubochni, kde som bol zvolený za predsedu Výboru KSI. Naše poslanie je rovnaké, len činnosť pokrívajú. Chýbajú sily a najmä peniaze!

• Vo svojom najnovšom diele Jedenásť povrazov sa okrem mnohých významných udalostí zamýšľate aj nad dosiaľ nevyjasnenými okolnosťami havárie Alexandra Dubčeka či novými zisteniami osudových okolností popravy Vladimíra Clementisa...

Môj názor sa nezmenil: smrť Alexandra Dubčeka je naozaj dosiaľ neobjasnená. Nič nové som nezistil. Ale mnohé okolnosti svedčia o tom, že na Alexandra Dubčeka bol spáchaný atentát. Napokon, dosiaľ sa neobjasnila ani smrť M. R. Štefánika. O Dubčekovej tragickej smrti píšem aj v románe Zlatá voda (2016). Moja divadelná hra o Dubčekovi „68“, napísaná v roku 2008, sa dosiaľ neinscenovala na javisku. Vyšla len ako E-kniha. Dramaturgia slovenských i českých divadiel majú asi obavy z pravdy.

• Ste jedným zo spoluautorov myšlienky Vatiev zvrchovanosti. Žiaľbohu, súčasná mladá slovenská generácia nepozná historické a politické súvislosti vzniku samostatnej a demokratickej Slovenskej republiky. Akými prostriedkami môžeme zmeniť túto neprijemnú skutočnosť?

Na túto otázku som už viackrát odpovedal aj na stránkach SNN, nerád by som sa preto opakoval.

Posledný vývoj ukázal, že Slovensko musí nastúpiť cestu modernizácie ekonomiky

Pandémia koronavírusu a naša ekonomika

Štefan SAMSON – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Choroba Covid-19, spôsobená novým koronavírusom, neobišla ani nás. Boríme sa s jej druhou vlnou... Vo svete sa ňou nakazili milióny ľudí, mnohí po celom svete tomuto vírusovému ochoreniu aj podľahli. Zdravie obyvateľov a nájdenie účinnej vakcíny na túto chorobu sa stalo pre jednotlivé krajiny a svet rozhodujúcimi.

Pred parlamentnými voľbami u nás v čase, keď ešte vôbec nebolo jasné, kto bude ich víťazom a koronavírus sa nám zdal na míle vzdialený, predseda strany MOST – HÍD uvažoval a hovoril takto: „Ak by som mal voliť medzi Matovičom a smrťou, volil by som to druhé.“ Nuž, a dnešná realita je taká, že máme aj jedno, aj druhé. Máme vládu koalíciu s predsedom vlády Matovičom a máme vírusovú chorobu, ktorá prináša smrť...

■ GLOBÁLNA KRÍZA

Oboje, Matovičov kabinet i pandémia koronavírusu, ovplyvňujú našu ekonomiku a náš život. Ako hlboko a do akej miery, to sa dnes jednoznačne povedať nedá. Do akej miery sú straty v hospodárstve zapríčinené vládou, jej rozhodnutiami a (ne)konaním, sa dozvieme len postupne, časom, možno až po prekonaní pandémie. Rovnako tiež až časom sa presnejšie dozvieme, kto a koľko pandémiou stratil či získal.

Tiež je ťažké oddeliť a vyčíslieť u podnikateľov, vo firmách a u živnostníkov podiel výpadku výroby, ekonomickej činnosti z dôvodu zníženia dopytu po ich produktoch na trhu a v dôsledku opatrení, ktoré prijala vláda pre vírusovú chorobu.

Pandémia sa rozšírila po celom svete, Covid-19 sa stal svetovou chorobou. Správy a informácie o počte infikovaných, vyliečených a zomretých patria dnes k najdôležitejším a bezprostredne sa nás dotýkajú. Aj keď je epidémia globálna, v každej krajine sa neprejavuje v rovnakej miere. Postihnutie ňou v jednotlivých krajinách je dané celým radom faktorov, dnes poznaných, ale aj neznámych a nateraz nepoznaných. Postupne o nich budeme viac vedieť. Na jej výskyt v tej-ktorej krajine vplyvajú nielen vnútorné, domáce podmienky, ale aj vonkajšie faktory, najmä situácia v okolitých krajinách, spojená s pohybom a so správaním obyvateľov. Nový vírus sa šíri z ľudí na ľudí vo vnútri toho-ktorého štátu, aj medzi krajinami navzájom. Údaje o infikovaných, liečených a zomretých na Covid-19 sú neúplné a nepresné.

Úplne presné vlastne ani nemôžu byť. Aj napriek tomu sa dá z nich do určitej miery spoznať napríklad účinnosť prijatých opatrení proti jej šíreniu, správanie obyvateľstva k nej, dodržiavanie hygienických a zdravotníckych opatrení, starostlivosť lekárov a zdravotníkov... Naprávať chyby a omyly, ktoré sme urobili, aby sa nešírila, je prirodzené a neustále potrebné. V boji s nákazou nikto nie je neomylný.

■ NIET NEPOSTIHNUTÉHO

Pandémia zasiahla a neustále zasahuje do nášho života. Dnes takmer každú chvíľu počujeme a čítame, kto všetko pandémiou stratil a stále vládnymi opatreniami a obmedzeniami stráca. Sťažujú sa a vyčíslujú svoje straty podnikajúci takmer každej ekonomickej a spo-

POD POKRIEVKOU

ločenskej sféry. Sťažujú sa speváci, hudobníci, divadlá, ziskové, neziskové organizácie, hotely, reštaurácie, samosprávy, odvetvia, prakticky celá nevýrobná a výrobná sféra. Sťažujú sa aj študenti, ktorí si popri štúdiu privyrábali.

Takmer všetci postihnutí pandémiou sa obracajú na vládu a žiadajú o poskytnutie pomoci. Do akej miery sú tieto požiadavky oprávnené a do akej miery by ich mala vláda akceptovať a nimi zvyšovať štátny dlh a deficit štátneho rozpočtu, je dosť problematické. Viaceré podniky, napríklad aj automobilky, nepracovali, nevyrábali ani nie preto, že príčinou boli prijaté protivírusové opatrenia, ale preto, že nemali odbyť svojej produkcie. Svedčí o tom aj dnešok, keď niektoré automobilky, ale tiež iné podniky, dávajú dvojtyždňové závodné dovolenky alebo dovolenky s osemdesiatpercentnou mzdou, pretože nemajú odbyť toho, čo produkujú, a zatiaľ nechcú prepúšťať zamestnancov, lebo sa spoliehajú na lepšie časy.

Skutočnosť je však taká, že tohoročná výkonnosť ekonomiky nedosiahne minuloročnú. Bude podstatne

nižšia. Nevyberie sa toľko daní ako minulý rok, čím sa znížia aj predpokladané príjmy do štátneho rozpočtu. Naproti tomu sa zvýšia výdavky, a to najmä pre opatrenia spojené s pandémiou.

■ ČAROVANIE S ROZPOČTOM

Vláda aj na základe týchto skutočností schválila nový štátny rozpočet na tento rok. Nemusela, ale urobila tak, aby sa vyrovnala s novými podmienkami, ktoré vznikli v dôsledku vírusovej epidémie. Zvýšila deficit štátneho rozpočtu o deväť miliárd a dvesto miliónov eur. Nešpecifikovala pritom, tak ako by sa patrilo na rozpočet, toto zvýšenie. Vytvorila si tak v tohtoročnom štátnom rozpočte rezervu, ktorej veľkosť tiež nepoznáme. Isteže, nedá sa vždy a všetko v rozpočte presne určiť. No takýto prístup sám osebe vedie skôr k rozšafnosti ako ku rozvážnosti vo vynakladaní prostriedkov z verejných zdrojov.

Niektorí ekonómovia si myslia, že sa nemusel schvaľovať nový štátny rozpočet na tento rok. Súčasná vláda mohla konať podľa štátneho rozpočtu schváleného predchádzajúcou vládou vedomá si toho, že nezohľadňuje

situáciu, ktorú priniesla pandémia a s ňou v dôsledku poklesu ekonomickej činnosti aj pokles príjmov do štátneho rozpočtu. Takýmto spôsobom by bolo možno pravdepodobne lepšie oddeliť stratu príjmov a zvýšenie výdavkov spojených s pandémiou a viac sa vyvarovať zbytočných výdavkov a nehospodárnosti s verejnými financiami.

■ NEVÍDANÁ RECESIA

Európska únia v spojitosti a s podmienkami, ktoré vytvorila svetová vírusová epidémia Covid-19, tiež konala. V úsilí pomôcť členským štátom obnoviť ekonomický rast značne umrtný touto chorobou pripravila miliardové granty a úvery. Možnosť využiť prostriedky z týchto zdrojov má aj naša vláda. Treba si však uvedomiť, že nič – a ani tieto finančné prostriedky z Bruselu – nie sú zadarmo. Vláda by mala veľmi rozumne zvažovať na čo, v akej výške a z akej formy ponúkané prostriedky využije.

Pandémia a opatrenia s ňou spojené priniesli ekonomicke recesiu. Podľa odhadov výkonnosť našej ekonomiky bude koncom tohto roka nižšia v porovnaní k predchádzajúcemu roku približne o jedenásť percent. Takýto pokles, ak sme ho vôbec mali, tak len pri prechode z centrálneho riadenia hospodárstva na trhové v deväťdesiatych rokoch minulého storočia.

Každá ekonomicke kríza, a aj táto vyvolaná pandémiou, je dvojsečná. Môže na dlhšie obdobie spomaliť ekonomický rast a vývoj. Pri účelnom využití zdrojov a pri rozumnom riadení hospodárstva môže smerovanie ekonomiky naštartovať na vyššiu technickú a technologickú úroveň a na novú, viac diverzifikovanú potrebnú výrobnú štruktúru zodpovedajúcu našim a svetovým potrebám.

Ísť cestou modernizácie ekonomiky je náročná cesta. Vyžaduje si vládu a v nej ľudí, ktorí takémuto smerovaniu nielen rozumejú a chcú ho, ale ho dokážu aj uskutočniť.

v rokoch 2019 a 2020, ďalší zamestnanci sa tento rok chystajú na odchod. Ak však MK SR zníži MS dotáciu, hrozí hromadné prepúšťanie, znefunkčnenie pracovísk a celková paralýza Matice slovenskej.

Píše sa v médiách: „Ďalších zhruba 300-tisíc ide na vydavateľské aktivity, ktoré zahŕňajú aj vydávanie Slovenských národných novín, ktoré v uplynulých rokoch zachádzali aj do šírenia konšpiračných teórií či zľahčovania zločinov slovenského štátu.“

Kategoricky odmietame vykonštruovanú tézu, že Slovenské národné noviny sú konšpiračné noviny a zľahčujú zločiny totalitných režimov. SNN nikdy nešírili konšpiračné teórie. Ak by to bola pravda, známy internetový portál www.konspiratori.sk, ktorý nemá dôvod sympatizovať s MS, by o tom informoval. Nikdy však nezaradil periodikum SNN na zoznam slovenských konšpiračných médií. Rovnako redaktor zavádza verejnosť, keď tvrdí, že SNN v uplynulých rokoch zľahčovali zločiny Slovenského štátu. SNN tlmočia stanoviská Predsedníctva MS, ktoré sa od novembra 2017 jednoznačne dištancovalo od extrémizmu a totalitných ideológií vrátane fašizmu a nacizmu. MS si pripomína pamiatku SNP a maticiárov padlých v boji proti nacizmu, a to komunikuje verejnosti aj prostredníctvom SNN.

GLOSA

V Kališti, ktoré sa počas Slovenského národného povstania stalo jedným z centier tzv. Partizánskej republiky, si možno viac než kdekolvek inde uvedomujeme silu života a smrti. Života, ktorý sa v Kališti ako jednej z uhliarskych osád začal rozvíjať už v 16. storočí, a smrti, ktorá 18. marca 1945 v skorých ranných hodinách vstúpila do tejto osady. Za pomoc partizánom sa nacisti Kališťanom kruto pomstili – vtrhli do osady, podpálili domy, strieľali a zabíjali. Akt pomsty bol tragický.

Pamäť Kališťa

Zo štyridsiatich dvoch domov ostalo iba šesť a o život prišli celé rodiny, matky, otcovia i deti. Dnes sa na mieste osady nachádzajú dva obnovené domy, základy vypálených obydlií a malá zvonica. Do Kališťa sa život po vojne už nevrátil. Stalo sa pamätným miestom Slovenského národného povstania a dnes patrí k národným kultúrnym pamiatkam.

Možno si povieť, ale všetko, čo sa tu odohralo, už poznáme z učebníc, načo to znova pripomínať? A vôbec, má dnešný človek ešte záujem o poznanie svojej histórie a snahu poučiť sa zo svojej minulosti?

Napätá medzinárodná situácia, ktorá sa dnes už dotýka každého z nás, sa nám práve na miestach, ako je Kalište, pripomína v celej svojej hrozbe. Prichádzame na tieto pamätne miesta, aby sme si uctili pamiatku živých a dnes už väčšinou mŕtvych účastníkov hrdinského zápasu slovenského domáceho odboja proti nemeckému okupantom. Vraciame sa na miesta tragédie, aby sme oživovali pamäť národa, lebo ona je malťou našich dejín. Slovenské národné povstanie, aj keď netrvalo dlho, nie je epizódou v našej historickej pamäti, ono je jedným zo základných pilierov nášho národného sebedomia!

Každá návšteva vojnových pamätníkov nás núti k zamysleniu nad tým, čo naša generácia považovala za samozrejme a trvalé – a to je mier. Kto z nás dnes nemá obavy o jeho zachovanie? Kto z nás si neuvedomuje jeho krehkosť? Na celom svete sa dnes odohrávajú konflikty veľmi podobné tým, ktoré sa odohrali v Kališti. Rovnako pri nich umierajú rodiny i deti. Preto túžba po mieri a pokojnom živote je stále aktuálna, a dnes viac, než si to vôbec dokážeme uvedomiť. Je preto úlohou politikov i nás občanov, aby sme pestovali úctu k národným tradíciám, dejinným udalostiam a vnímali ich ako zdroj ponaučení a odvahy k hodnotným skutkom. Preto má význam pripomínať si ich, vracáť sa na pamätne miesta, ako je Kalište, aby nám nedovolili zabúdať a učili nás zachovať si pamäť.

Návraty živých do vypálenej osady Kalište, návštevy rodákov na miesta, kde stáli ich domy, to je permanentná obnova života v kamenných základoch vyhorelých domov. To je oslava mieru a úcta k zachovaniu pamiatky na jej obyvateľov z roka 1945, ale i nádej pre nás súčasníkov a ich potomkov.

Dáša MACHALOVÁ

V martinskom ústredí ustanovizne vraj pracuje sedemdesiat zamestnancov

Nedajme na hoaxy o Matici slovenskej

Informačné ústredie MS

Niektoré médiá šíria nepravdivú informáciu, že väčšina štátnej dotácie pre Maticu slovenskú ide na platy sedemdesiatich zamestnancov MS v Martine. Nie je to pravda, približne polovica všetkých úväzkov v MS je v ďalších dvadsiatich piatich mestách Slovenska. Navyše, množstvo zamestnancov v Martine má aj dve či tri kumulované agendy za jeden plat relevantný k nízkym platom v slovenskej kultúre. Kumulované agendy vykonávajú v ďalších mestách a obciach v podobe kultúrno-osvetovej práce. Maticnú kultúru v regiónoch organizujú aj najvyšší predstavitelia a riadiaci zamestnanci MS. Rozhodli sme sa preto požiadať médiá o opravu, ktorú zverejňujeme na našej webstránke.

Píše sa v médiách: „Štát dáva na fungovanie Matice slovenskej 1,5 milióna eur ročne. Polovicu zhltnú náklady na mzdy 70 zamestnancov v martinskom ústredí.“

Aká je realita? Matica slovenská v súčasnosti zamestnáva osemdesiat jeden zamestnancov s rôznymi pracovnými úväzkami v dvadsiatich šiestich mestách Slovenska. Z toho v Martine reálne pracuje štyridsaťdva pracovníkov na zabezpečovacích i odborných pracoviskách, jedno pracovisko je úplne neobsadené. MS teda v Martine financuje presne tridsaťdeväť úväzkov, a to zo štátnej dotácie aj zo súkromných zdrojov. Treba si uvedomiť, že sídelná budova MS v Martine neslúži len pre zamestnancov MS s nevyhnutnou agendou, aby mohla inštitúcia na základnej úrovni fungovať a plniť si

zákonné povinnosti. Je to národná kultúrna pamiatka, ktorú zamestnanci MS sprístupňujú verejnosti a spravádzajú po nej najmä školské exkurzie, aby im predstavili bohaté dejiny MS. Rovnako pracovníci Archívu MS poskytujú verejnosti, bádateľom, vedcom či študentom archívne služby, čo je zákonnou povinnosťou MS. Nehovoriac o Šatnici MS, kde zamestnankyne požiavajú kostýmy, kroje a uniformy širokej verejnosti a šijú nové historické repliky. Exkurzie ponúka aj Krajanské múzeum MS v spolupráci s Archívom MS v Dome J. Čigera Hronského, kde návštevníci môžu vidieť jeho vzácnu pozostalosť z Argentíny i výtvarné diela. Krajanské múzeum MS má zároveň vzácný krajanský maticný archív, z ktorého čerpajú poznatky domáci i zahraniční vedci a bádatelia. Iní

zamestnanci v Martine majú kumulované agendy za jeden plat relevantný k nízkym platom v slovenskej kultúre. Pritom kultúru v regiónoch organizujú aj riadiaci pracovníci a predstavitelia MS. Dobrým príkladom sú obaja podpredsedovia, ktorí sú aj riaditeľmi domov v Liptovskom Mikuláši a Banskej Bystrici s reálnymi kultúrnymi výsledkami vo svojich regiónoch. Spolu až štrnásť zamestnancov v MS má na starosti dve plnohodnotné pracovné agendy. V martinskom ústredí teda nesedia akýsi „prezamestnaný“ byrokraticko-technický aparát, zamestnancov je len nevyhnutné minimum, aby si MS mohla plniť zákonné povinnosti. Faktom však je, že celkovo klesol priemerný počet zamestnancov v MS za posledných desať rokov o 30,19 percenta. Prepúšťalo sa aj

Hľadáme vo svete to, čo nám ponúka naša domovina, ktorú, žiaľ, málo poznáme

Vo večnosti hôr si, človeče, iba malou epizódou nášho sveta

Ivan BROŽÍK – Foto: Ivan BROŽÍK (2), Štefan KAČENA (3)

„Postoj, chvíľa, si krásna...“ znie výrok, ktorý ste pravdepodobne v živote počuli mnohokrát. Goetheho Faust. Slávny spisovateľ určite netušil, že tieto jeho slová vojdú doslova pod kožu. Napríklad autorovi nasledujúcej reportáže s dychberúcej Malej Fatry. Stojím v tiesňave pod Mníchom, skalným útvarom po ľavej ruke, smerom hore k záveru doliny. Kľáčiaca postava mnícha akoby sa modliaca k horám. Pokračujúc chodníčkom popri vraj riečke Varinke, ktorá nedávno po veľkých lejakoch strhla so sebou takmer pol doliny, až dolu do Terchovej, skalné bralá ponúkajú úžasné divadlo.

Pre ľudí s určitou dávkou predstavivosti sú zrazu nad nimi či pri nich aj mnohé ďalšie pozoruhodné skalné útvary ako Ťava, Pät furmanov, Krokodíl, Jánošíkova kolkáreň, Jánošíkova postel a Organy.

■ NIET KRAJŠÍCH HÔR

Cestovateľ Pavol Barabáš, ktorý preslávil Slovensko a jeho prírodu na všetkých významných svetových festivaloch horských filmov, sa niekedy niekde vyslovil, že Malá Fatra je jedno z jeho najzamilovanejších pohorí. Pritom vôbec nie je malá, z jej sediel vidno takmer pol sveta. A vďaka turistickým trasám a pestrým prírodným úkazom je tento národný park jedným z najzaujímavejších miest na Slovensku. Zahraniční turisti vedia svoje. Pohorie Malá Fatra sa nachádza v Žilinskom kraji a je ohraničené Strážovskými vrchmi, Oravskou Magurou a Veľkou Fatrou na juhu. Riekou Váh je delené na Lúčanskú Malú Fatru a Krivánsku Malú Fatru. Pohorie Lúčanskej Malej Fatry obkolesujú Strážovské vrchy, Turčianska kotlina, rieka Rajčanka a na severe rieka Váh. Najvyšším vrcholom Lúčanskej Malej Fatry je Veľká lúka. Jedným z turisticky známych vrchov hrebeňa je lúčnatý vrch Minčol, na jeho vrchole je veľký kovový dvojkríž. V južnej časti pohoria sa nachádza vrch Klak, ktorý predstavuje najzďapnejší bod Malej Fatry.

■ DVA SMREKY A KRÍŽ

Kráčam chodníčkom z tiesňavy Varinky po úžasne rozvoňanej lúke uprostred pracovného týždňa, teda v čase, keď je dolina tichá a pokojná. Od jari do jesene je taká, akou bývala pred dávnymi rokmi, v čase, keď sa čosi vyššie, Pod Sokolím, dalo ešte táboriť v jednom z prvých oficiálnych turistických kempov na Slovensku. Vtedy sa používali stany bez podsady, akési ihlany, menšie ako prvé Spartaky a Oktávie ich majiteľov. Nastalo sa ihličia, natihla deka a nocľah v lone hôr sa už nikdy v živote nedal zabudnúť. Mimochodom, aj vtedy si miestni macovia občas prišli po nejakú tábornícku dobrotu, ale nikto z toho vedu ani tragédiu nerobil, veď aj preto prišiel do slovenských hôr. Dnes je kúsok nižšie pod týmto už zaniknutým kempom malá drevená ohrada s krížom – poznáte – INRI, ľavičkou učupenou medzi dvoma smrekmi a napísanou výzvou, ktorá v pár riadkoch vykresľuje ten pravý zmysel života.

■ ZAMYSLI SA A POĎAKUJ

„Zamysli sa, človeče, na tomto mieste a ďakuj osudu, že ti umožnil tu posediť, odpočinúť. Pozeráš sa tu na večnosť hôr, v ktorej si ty iba malou epizódou, no vždy vítanou, ak sa k horám budeš správať ako k darcom života.“ Takže, posediť, podumať, usilovať sa zapamätať myšlienku – ako sa ukazuje, to sa podarilo. A podľa kráčať tým neskutočne nádherným svetom v rannom prízemnom opare zas o čosi vyššie. Ako v každodennom živote – stále kamsi vyššie. Za vrcholom, ktorý akoby sa nikdy nepriblížil a stále pritom stál na jednom a tom istom mieste. Iba my sa pachtíme a čím viac zbytočnej energie vynakladáme, tým ďalej ten vrchol je. Treba iba kráčať, pokorne kráčať a tešiť sa zo života. A pokračovať osudu.

■ ŠTEFANOVÁ A DIERY

Štefanová je osada vo Vrátnnej doline v Malej Fatre. Odbočka dolava na križovatke pod niekdajším kempom. Je to bývalá pastierska

Národný park Malá Fatra láka turistov a návštevníkov svojou divokou krásou, kde prírodné živly formujú premenlivé kompozície, ktoré sú pastvou pre oči milovníkov prírody.

Vrátna s bizarnými skalnými útvarmi Dier, ktorým prepožičala mená ľudská fantázia, je príťažlivá v každom ročnom období – aj v zime, keď láka najmä milovníkov lyžovania.

osada. Rozkladá sa učupená pod masívom Boboty a Veľkým Rozsutcom v samom závere Vrátnnej doliny v časti Nová dolina. Počas bojov 6. apríla 1945 bola osada ako prvá v Žilinskom okrese oslobodená. V roku 1848 zasiahol osadu veľký prílval vody a zničil jej veľkú časť. Zahynulo štrnásť ľudí, ktorým je venovaná pamätná tabuľa na Symbolickom cintoríne. Dnes je Štefanová naozaj významným miestom a východiskovým bodom slovenskej turistiky. Začína sa v nej priam rozprávkový, trochu mýtický a turisticky úchvatný

Náučný chodník Štefanová – Diery. Je vhodný aj pre rodiny s deťmi.

Trasa sa vyznačuje svojou zachovalou a pestrú prírodou, krásnymi scenériami, vodopádmi, ktoré vedú cez tiesňavy a kaňony sprístupnenými chodníkmi a drevenými lávkami so zábradlím. Na chodníku je desať náučných tabúl, zobrazujúcich rozmanitú prírodu národného parku. Jánošíkove diery predstavujú turisticky veľmi príťažlivú sústavu skalných tiesňav, ktoré dodnes formuje Dierový potok. Ich hlavné časti sa nazývajú Horné, Nové a Dolné diery, pričom všetky sa nachádzajú v prírodnej rezervácii pod masívom vrchu Veľký Rozsutec v pohorí Krivánskej Malej Fatry. V jednotlivých častiach Jánoši-

Panoráma Malej Fatry z kabíny lietadla

Takto sa zo zázrivských Grúňov predstavujú turistom dominantné vrchy Malej Fatry – Malý a Veľký Rozsutec.

Vyššie dvadsať vodopádov v Jánošíkových dierach „ožije“ najmä po jarnom topení snehov alebo po prudkých dažďoch.

kových dier sa nachádza takmer dvadsať vodopádov s výškou do štyroch metrov. Zvyknú v zime zamŕzať a vytvárajú krásne ľadové útvary. Nemenej zaujímavá je padajúca voda aj v iných ročných obdobiach, rovnako ako tunajšie jedinečné skalné formy či živočíšstvo a rastlinstvo. Letná turistika v dnes už tropických horúčavách je v tomto vodnom prostredí nesmierne uľavujúca. Tiesňavy sú turistikej verejnosti sprístupnené formou oceľových rebrikov a drevených či kovových plošín, pričom niektoré rebriky dosahujú výšku do pätnásť metrov. Jánošíkove diery sú dobre preznačené turistickými značkami a nie je v nich problém s orientáciou. Horšie je to už s masovou návštevnosťou tohto prírodného skvostu. Preto si Diery vychutnáte skôr v špecifických obdobiach roka, mimo hlavnej letnej turistickej sezóny, keď sa tu tvoria doslova návštevnícke zápchy. Ideálny je máj, ešte so zvyškami snehových polí, alebo október.

■ JÁNOŠÍKOVE DIERY

Tolko prírodnej a úchvatnej krásy ako v Jánošíkových dierach sa len tak ľahko nevidí ani v oveľa vychýrenejších národných parkoch svetovo zvučných mien. Jánošíkove diery sú súčasťou Národného parku Malá Fatra. Veľká časť navyše prechádza prírodnými rezerváciami

Tiesňavy a Rozsutec. Lokalita je budovaná prevažne vápenatými horninami, ktoré sú dobre rozpustné vo vode. Vďaka tomu tu bolo eróznou činnosťou Dierového potoka vytvorené neskutočne nádherné prírodné divadlo. Môžete sa preto tešiť na oku lahodiace hlboké krasové kaňony Dolných, Horných a Nových dier. Uvidíte viacero menších či väčších vodopádov. Potok vytvára pereje a (miestni to tak volajú) obrie hrnce – priehlbné v skale vytvorené vírivým pohybom vody a kamienkov. Zaujímavým javom v kaňonoch Jánošíkových dier je inverzia. Udržiava sa tu studený vzduch, vďaka ktorému sa dajú popri potoku a na vlhkých skalných stenách pozorovať horské a vysokohorské druhy rastlín. Naopak, slnečné strany a výslnné skalné vrcholy vápencových brál sú domovom suchomilných a teplomilných rastlín. Deň v Štefanovej je zážitok na celý život.

■ VRÁTNĀ – PASEKY

Tak toto je skôr raj lyžiarov. To už sme zas na ceste k záveru doliny. Paseky v zime a Paseky v lete sú dva svety. V zime je tu neskutočná koncentrácia lyžiarov, lyža na lyži, niet ani kde si sadnúť, kde nájsť trochu súkromia. V lete je to oáza pokoja, po Veľkej noci sa spravidla vleky zastavujú, a keďže tu okrem zopár prevádzok spoloč-

ného stravovania s naozaj veľmi dobrou kuchyňou nie sú nijaké obchody, tak aj áut sa tu zastaví málo. Naproti lyžiarskemu svahu vzniklo sídlisko, je zarážajúce, že na území Národného parku v takom stupni ochrany je možná taká developerská aktivita. Miestni vravia, že kto raz niečo v Žiline a okolí znamenal a mal vplyv, má tu postavený svoj „domček“. Niektoré aj so strážnou službou a trvale prítomným obslužným personálom.

■ POD SOKOLÍM

Toto miesto milujem vo Vrátnnej doline zo všetkých najviac. Možno je to aj duchom histórie, povráva sa, že po vojne sa tu stretávala na turistických dovolenkách bratislavská inteligencia. No, naozaj inteligencia, modré tepláky, ruksaky, doba bola iná. Príchod autobusom, skôr iba pešo z Terchovej. Z lúk Pod Sokolím boli najkrajšie výhľady do doliny. Až kým miesto neobjavili zlatokopovia – developeri. A keď už sme pri miestnych pôvodných chatách, niektoré z nich stoja naozaj za zmienku. Počas prvej svetovej vojny Vrátnu navštevovali okrem botanikov iba drevorubači a zlatokopovia, ktorí skúmali najmä oblasť okolo Veľkého Rozsutca. Celé územie bolo vo vlastníctve grófskej rodiny Majláthovcov, ktorí ho mali ako lovný revír. Do druhej svetovej vojny bolo na území (okrem chaty pod Chlebom a chaty pod Rozsutcom) iba jedno turistické zariadenie v Štefanovej. Počas SNP tieto objekty fašistickí vojaci vypálili. Prvú na pôvodných základoch zrekonštruovali Chatu pod Chlebom, v roku 1948 vybudovali novú Chatu pod Sokolím a neskôr pod Rozsutcom a na Grúni. V roku 1950 bola postavená Chata Vrátna a sedačková lanovka. Od roka 1954 pôsobí vo Vrátnnej Horská služba a od roka 1959 má v dolnej stanici sedačkovej lanovky svoju záchrannú stanicu. V roku 1966 vybudovali hotel Boboty, v roku 1968 viaceré reštaurácie a autokemping Sokolie. V roku 1977 bola na Grúni zriadená elektrická prípojka a v roku 1978 bol na svahu Paseky postavený prvý lyžiarsky vleč. V roku 1982 boli dokončené lyžiarske vleky na Poludňovom Grúni a na Grúni.

■ ZLATÝ KLINEC

Prechádzka Vrátnou dolinou sa končí v jej hornom závere pri stanici lanovky na Chleb, respektíve pod Chleb – do sedla medzi ním a Veľkým Kriváňom. Ešte dlho do jari sa tu udržujú snehové polia, hoci posedenie na drevenej veľkej terase – rozhľadni, hornej stanici kabinovej lanovky patrí už medzi tie letné. Stojac neďaleko v sedle sa na jednej strane pozeráte do údolia Váhu pod Strečnom, odkiaľ sem vedú tiež turistické, no veľmi náročné chodníky, a na strane druhej pri dobrej viditeľnosti vidíte až ďaleko do Poľska. A pozerajúc sa smerom k Chlebu vás nesmierne láka hrebeňový chodník Malej Fatry, smerujúci až k obom Rozsutcom – Veľkému a Malému. Na tomto mieste si uvedomíte, aké je Slovensko úžasné a krásne. Aké je jedinečné, aké emotívne a aké srdcu drahé.

Asi sedemdesiat percent územia zaberajú lesy, prevažne zmiešané, s prevažou listnatých drevín, najmä buka. Členitý reliéf a veľké rozpätie nadmorských výšok podmienili pestrosť rastlinstva. V území parku bolo doteraz zistených viac ako deväťsto druhov vyšších rastlín. Z toho je dvadsaťdva druhov západokarpatských endemitov, štrnásť karpatských endemitov, pätnásť karpatských subendemitov a jeden vlastný endemit Malej Fatry – jara-bina Margittaiho.

Malá Fatra zažila v šesťdesiatych rokoch 20. storočia prudký nárast civilizačných vplyvov. Preto bola 3. januára 1967 vyhlásená za chránenú krajinnú oblasť. Prvého apríla 1968 bol ako prvým vedúcim v histórii CHKO poverený Pg. Pavel Janáček. Prvého apríla 1988 bola CHKO Malá Fatra kategorizovaná ako Národný park Malá Fatra.

Matičné vydavateľstvo kritizuje zaujatosť Fondu na podporu umenia

Koniec podpory Orla tatranského

Ludovít KUSAL – Foto: SNN

Matica slovenská sa s poddimenzovaným financovaním stretáva dlhodobo. Problém vznikol ešte pri tvorbe zákona o Matici slovenskej v roku 1997. Ten konštatuje, že štát financuje činnosť ustanovizne, no nekonkretizuje ako. Keď v roku 2010 bývalý minister kultúry D. Krajcer stanovil pre MS účelovú dotáciu 1,494 milióna eura, nespresnil, že dotácia by mala byť valorizovaná vzhľadom na ekonomické ukazovatele. Tak sa stalo, že Matica má už desať rokov od štátu na svoju činnosť nevalorizovanú sumu. A udalosti posledných týždňov ukazujú, že súčasná vládna koalícia Matici skutočne nič nedá „zadarmo“....

Najskôr to boli úvahy o inom, samozrejme, modernejšom systéme financovania Matice systémom sponzoringu a financovania jednotlivých projektov, napríklad cez Fond na podporu umenia (FPU), čo však dlhodobo nefunguje. Postoj a rozhodnutia FPU vo vzťahu k Matici dlhodobo kritizuje predovšetkým Vydavateľstvo Matice slovenskej (VMS).

■ ÚČELOVÝ POSTOJ

Hlavným problémom je podľa riaditeľa Vydavateľstva Matice slovenskej Stanislava Muntága samotný vzťah Fondu na podporu umenia k Matici. FPU je podľa zverejnených informácií verejnoprávna inštitúcia nahrádzajúca podstatnú časť dotačného systému ministerstva kultúry, pričom jeho hlavným poslaním je podpora „živého“ umenia a kultúry.

Stanislav Muntág však v súčasnom správaní vedenia FPU k Matici vidí zámer. „FPU od svojho založenia zámerne a s chirurgickou presnosťou vylúčil Maticu slovenskú z okruhu oprávnených žiadateľov vo všetkých podprogramoch, ktoré podporujú aj vydateľské projekty.“

Podľa neho to FPU dosiahol presným vymedzením zoznamu oprávnených a neoprávnených žiadateľov v každom jednom podprograme osobitne, pričom

Matica je medzi oprávnených žiadateľov zaradená len v podprogramoch, ktoré podporujú časopisy, podujatia a podobne, nie však v podprogramoch, ktoré podporujú aj vydateľské projekty.

Nevie si to vysvetliť inak, iba ako „účelovú reakciu na skutočnosť, že v grantovom systéme ministerstva kultúry, ktorý bol predchodcom dotačného systému FPU, bola Matica pomerne úspešná práve pri žiadostiach o podporu vydateľských projektov a každoročne získavala dotácie na značný počet vydání, bez ohľadu na to, kto šéfoval ministerstvu a ako boli zložené komisie dotačných programov. Zrejme to niekomu klalo oči,“ dodal riaditeľ vydavateľstva.

S. Muntágovi sa nepozdáva argument, že dôvodom nezariadenia Matice medzi oprávnených žiadateľov o podporu FPU na vydateľské projekty je fakt, že má svoju dcérsku spoločnosť Vydavateľstvo Matice slovenskej, s. r. o., ktoré tiež realizuje vydateľskú činnosť a uchádza sa o granty. „Táto argumentácia len maskuje zjavnú účelovosť tohto nastavenia. Je totiž množstvo vydateľských subjektov, ktoré sú vzájomne prepojené ako „matka-dcéra“, ale nikto nebráni žiadnemu z nich uchádzať sa o dotácie FPU. Len Matici sa toto právo upiera s argumentom, že má svoju „dcéru“, ktorá

tiež vydáva knižky. Ak toto nie je zjavná diskriminácia, tak čo už iné?! Lenže Vydavateľstvo Matice slovenskej, s. r. o. sa orientuje viac na odbyť matičných vydání

POLEMIKA

a prevádzku internetového kníhkupectva ako na edičnú činnosť. Nie je personálne vybavené na agendu spojenú so zúčtovaním administratívne mimoriadne náročných dotácií FPU, preto sa o ne uchádza čoraz menej. V šuplíku tak ostáva veľa projektov nekomerčnej povahy, či už krásnej literatúry, umenovednej literatúry alebo edičných projektov o tradičnej kultúre, ktoré by mohli zabojsť o dotácie a vyjsť, ak by presvedčili o svojej kvalite, lenže nemôžu, lebo Matici sa upiera možnosť vôbec o dotácie z FPU na tieto projekty žiadať. Ak by boli projekty MS nekválné, komisie ich môžu zamietnuť,“ dodáva Muntág.

■ FPU NESÚHLASÍ

S tým však nesúhlasí vedenie samotného FPU. Jeho riaditeľ Jozef Kovalčík pre Slovenské národné noviny v tejto súvislosti oponuje. „FPU nezaradil Maticu slovenskú medzi oprávnených žiadateľov z dôvodu, že Matici slovenskej je poskytovaný transfer na vydateľskú

Riaditeľ Vydavateľstva Matice slovenskej Stanislav MUNTÁG nedôveruje objektívnosti rozhodovania v pridelovaní dotácií na vydateľské aktivity Fondu na podporu umenia.

činnosť priamo z Ministerstva kultúry SR, na rok 2020 to bola suma 353 150 eur. Pre porovnanie, FPU podporil v roku 2020 vydanie pôvodnej literatúry v celkovej sume 324 500 eur. FPU nevylúčil z podpornej činnosti Vydavateľstvo Matice slovenskej, ktoré každoročne získava dotácie FPU.“

Jozef Kovalčík z FPU však odmieta negatívny postoj vedenia fondu k Matici, podľa neho čakajú na projekty, ktoré prinesú niečo navyše. „Matica slovenská a všetky jej organizačné zložky sú od začiatku fungovania FPU oprávnenými žiadateľmi v tých podprogramoch FPU, kde je potenciál, že predložia projekty nad rámec ich základnej činnosti.“

■ OKLIEŠTENIE

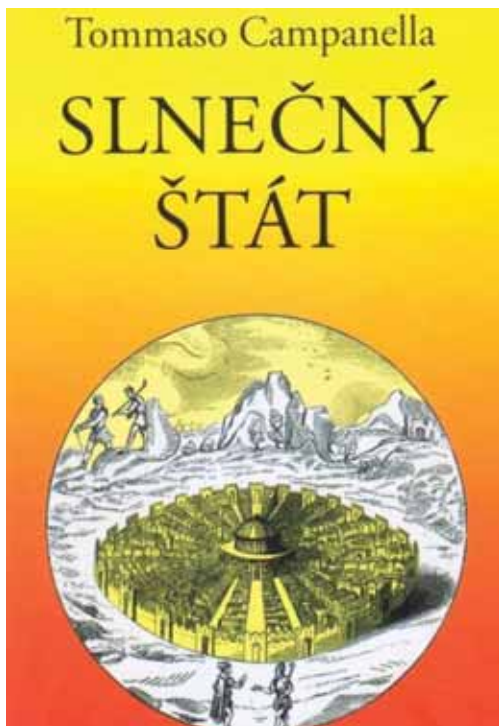
Stanislav Muntág však v kritike Fondu na podporu umenia pokračuje. „FPU síce prevzal predchádzajúce dotačné programy MK SR, ale oklieštil

ich len na oblasť podpory umenia, ako to má v názve, a čiastočne tradičnej kultúry. Tým sa zrušila možnosť, ktorá v pôvodnom grantovom systéme ministerstva bola, žiadať o podporu na edičné projekty spoločenskovednej a náučnej literatúry, t. j. na historické monografie, publikácie z oblasti pomocných vied historických a jazykovedné publikácie.“ SNN sa Jozefa Kovalčíka spýtali aj na túto otázku, prečo došlo k zúženiu oblasti, ktoré chce fond podporovať, ale na to odpoveď nedostali. Ako dôkaz postoja FPU voči niektorým periodikám MS je fakt, že od roka 2019 nezískala Matica podporu fondu vo výške približne päťtisíc eur na vydávanie prílohy SNN Orla tatranského, mesačníka Slovenské pohľady, a ani dokonca jazykovedného periodika Kultúra slova, ktoré spoluprevádzava so Slovenskou akadémiou vied. Vraj to boli nekválné projekty. Do roka 2019 ich však fond podporoval...

T. Campanella: Konečným cieľom každého bytia je všeobecné úsilie o sebazáchovu

Utópia z ostrova Taprobana v Indickom oceáne

KNIHA TÝŽDŇA

Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov vydalo v poradí tretiu významnú utopistickú publikáciu od známeho talianskeho filozofa, dominikánskeho mnícha Giovannioho Domenica Tommasa Campanella (1568 – 1639). Spoločne s Thomasom Morom (Utópia) a Francisom Baconom (Nová Atlantida) patrí medzi najvýznamnejších utopistických predstaviteľov tej doby.

Podľa Campanellu konečným cieľom každého bytia by malo byť v prvom rade všeobecné úsilie o sebazáchovu. Tvrdil, že toto úsilie vedie človeka k láske k sebe samému. Tá sa však môže naplniť len v spoločenskom živote realizovanom v štáte, ktorý musí byť akýmsi predĺžením jeho osobnej existencie. Slniečny štát Tommasa Campanella mal byť vedený hlavným správcom, ktorému mali podliehať traja predstavitelia spoločenských primát – moci, múdrosti a lásky. Týmto spôsobom sa mala zaručiť jeho bezpečnosť a sebestačnosť. Autor vo svojom diele predostiera predstavu o dokonalej forme vlády. Mala byť založená na asketizme, zdravom životnom štýle či riadení spoločnosti na základe astrologických predpokladov poznania. Slniečny štát sa mal nachádzať na ostrove Taprobana v Indickom oceáne.

Pozitívnym prínosom tohto diela sú Campanellove pokrokové myšlienky ako spoločenské vlastníctvo, právo a povinnosť práce, neexistencia vykorisťovania, spoločná práca, prístupná zdravotná starostlivosť a kreatívne vzdelávanie. Má však aj kontroverzné pasáže, ku ktorým patrí zrušenie monogamnej rodiny, podmienenosť života astrologiou, vojensko-spartánske rovnostárstvo či prísna reglementácia života. Jeho koncepcia Slniečného štátu by mohla posunúť dnešnú konzumnú spoločnosť k hodnotám vzájomnej lásky a porozumenia. Slovenský preklad je dielom kolektívu pod vedením Romana Michelka v spolupráci s Katarínou Karabovou, Ľubicou Končekovou, Lukášom Perným a Silviou Semakovou.

Matej MINDÁR

MEDAILÓN

V polovici septembra, na Pannu Máriu, oslavuje šesťdesiatku barytonista Martin BABJAK. Pripomeňme si tohto umelca operného sveta, ktorého nám zavlád celý svet. Babjak je laureátom Pavarottioho súťaže z Philadelphie (jeseň 1992) a víťaz XXVII. ročníka medzinárodnej speváckej súťaže Totti dal Monte z talianskeho Trevisa (1995).

Martin BABJAK jubuluje

Pochádza z Banskej Bystrice, no štúdium spevu absolvoval už na bratislavskom Konzervatóriu v triede prof. I. Černeckej. V roku 1985 bol poslucháčom speváckej školy Centro di perfezionamento cantanti lirici pri Teatro alla Scala v Miláne. O dva roky neskôr nastúpil na sólistickú opernú dráhu v Banskej Bystrici, odkiaľ ho v roku 1989 angažovali do opery Slovenského národného divadla, kde pôsobil do septembra 2006. Na scéne banskobystrickej opery našťudoval Čajkovského Eugena Oneginu, Escamilla v Bizetovej Carmen, Franka v Pucciniho Edgardovi a Básnika v Cimarosovom Opernom riaditeľovi. Medzinárodnú spevácku kariéru odštartoval v roku 1991, keď v Modene postúpil do philadelphského finále Pavarottioho súťaže, odkiaľ si na jeseň budúceho roka prináša titul laureáta a pozvanie hosťovského účinkovania v philadelphskej opere, kde stvárnil postavu Marcela v Pucciniho Bohéme a Kráľa Alfonza v Donizettiho Favoritke. Ešte v tom istom roku sa predstavil vo švajčiarskom St. Galene ako Nottingham v ďalšej Donizettiho opere Roberto Devereux. V rokoch 1993 a 1995 bol jedným z účinkujúcich v medzinárodnej obsadenom projekte Belcanto v Mnichove a Passau. Po víťazstve v medzinárodnej speváckej súťaži v Trevisi exceloval postavou toreadora Escamilla v Bizetovej Carmen v sérii predstavení v Trevisi a Rovigu. Nasledovali ďalšie hosťovania v Nemecku, Rakúsku, vo Švajčiarsku, v Českej republike, Maďarsku, Poľsku, Španielsku, vo Francúzsku, v Nórsku, Portugalsku, Egypte, Kanade, USA a Japonsku, kde sa prezentoval nielen opernými postavami, ale i koncertnými vystúpeniami. V závere roka 1997 realizoval svoje prvé profilové CD v spolupráci so Štátnou filharmóniou Košice pod vedením švajčiarskeho dirigenta A. Waltera. M. Babjak je stálym hosťom Štátnej opery v Prahe.

Ludovít KUSAL
Foto: Peter PROCHÁZKA

HUMORESKA

Milý Donald, opäť si nedošiel na stretnutie G4. Je pravda, že neprišiel ani Vlado Vladimirovič a ani Si. A to som sa už začal učiť čínštinu. Podľa Tvojho návodu – ak vyhrá vo voľbách Tvoj konkurent, všetci Američania sa môžu začať učiť čínsky. Učil ma náš predajca lacných odevov. Keď som sa naučil prvých päťsto slov, prezradil mi, že je Vietnamec a po čínsky nevie. Takže začínam odznova.

Oceňujem, že si poslal na priesvedy aspoň svojho ministra zahraničia. Len mu zabudli povedať, že Československo sa už rozdelilo. Slovensko obišiel širokým oblúkom. Navštívil Prahu a skončil v Plzni. Ak si tam chcel uctiť obeť americ-

kého bombardovania za druhej svetovej vojny, mohol to urobiť aj u nás. A mohol si vybrať napríklad medzi Bratislavou a Dubovou, aj keď najhoršie vtedy dopadli Nové Zámky. Maďari

prípravovali slávnostné privítanie. Poslali sme domov troch Vladových diplomatických kamarátov. Na revanš sme sem pozvali štyroch Tvojich vojakov, aby Mike nemusel voziť ochranu

mäsa a päťdesiatdvagrádovú slivovicu z vlastného kotlíka. Nová oficiálna slivovička už nebude. Financi pod novou vládou sa chystajú zrušiť domáce pálenie. Vraj viac peňazí stáli

nevypijú zvyšné nevypátrané litre z metanolovej kauzy.

Milý Donald, nič si nerob z toho, že známy americký filantrop židovsko-maďarského pôvodu Ťa nazval šarlatánom podkopávajúcim demokraciu zvnútra. A že si len prechodný fenomén a v novembri končíš. U nás máš dvere vždy otvorené a radi Ti pomôžeme. Ak by si nemal kam poslať vojakov z Nemecka, pokojne ich pošli aj k nám. Vo výrobe pozývacích listov máme prax. Aj v zmluvách o dočasnom pobyte. Ako sused hovorí, medzi cudzími vojskami na našom území a blchami na psoch nevidí rozdiel. Pes buď nemá blchy, alebo ich má. A keď ich má, je jedno, či je okopovaný blchou jednou, štyrmi alebo tisícmi.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Piaty list veľkému priateľovi do Washingtonu

ich predtým zabrali, tak neviem, či sa to počíta.

Mike dohadzoval americkým firmám kšeft s českou atómovou elektrárnou. Keby bol povedal, našu by sme mu hádam radi aj predali. Za tridsať strieborných, ako je u nás zvykom. Samozrejme, na naše náklady by sme ju predtým dokončili. Ako bonus by dostal niektorý krajský energetický podnik. Prítom sme Tvojmu ministrovi

sem a tam. Objednali sme mažoretky. Vyhlásili voľby v Bielorusku za neplatné. Čo sme ešte mali urobiť, aby sa u nás zastavil? Veď sme lietadlá a vrtníky už nakúpili a ďalšie zbrane ideme nakupovať, nech to stojí, čo chce. Aj trinásťe dôchodky.

Ja som pre Tvojho šéfa diplomacie tiež pripravil pohostenie. Neboj sa, nevyjde navnivoč, zavolám suseda. Guláš z kvalitného poľského

kontroly, či statočne pálime doma pálenku, ako bol prínos z poplatkov za pálenie. Má to svoju logiku. Zrušme chodenie autami, lebo kontroly dopravníkov na cestách veľa stoja. Takže opäť budeme páliť načierno bez poplatkov, ako to bolo vždy a bude naveky. Alebo voziť šnapsy po troche z Maďarska. Tam domáce pálenie funguje jedna radosť. Z Česka voziť nebudeme. Kým nenájdu alebo doma

FOTORIPOST

Vo Vihorlatskom múzeu v Humennom prebieha v súčasnosti ďalšia etapa rekonštrukcie. Týka sa obnovy vnútorných fasád kaštieľa a kaštieľskeho nádvorja. Pracuje sa na oprave vnútorných fasád kaštieľa, balkóna i zábradlia, výmene dlažby i umiestnení vežových hodín, ktoré tam boli pôvodne... Naplánovaná je kompletná výmena výplní arkád, vchodových dverí a obnova dobových dverí. Pracuje sa aj na oprave nádvorja. Vráťane reštaurátorských prác, ktoré by mali obnoviť všetko pôvodné z poslednej andrášiovskej prestavby kaštieľa.

Skrášľujú národnú kultúrnu pamiatku

Po dokončení prác by sa opäť mali zaskvieť aj rimsky pod strechou či pôvodné hlavice stĺpov. Popri rekonštrukcii kaštieľa, strechy, fasády a ďalších prácach, ktoré prebiehali v minulých rokoch, súčasné úpravy by mali prispieť ku skrášleniu interiéru národnej kultúrnej pamiatky a jeho nádvorja. Aj popri uvedených rekonštrukčných a reštauračných prácach funguje múzeum pre návštevníkov pri ponuke svojich stálych expozícií – umelecko-historickej, sakrálnej, Galerijnej siene národného umelca Oresta Dubaya a ďalších.

Humenský kaštieľ z vtáčej perspektívy

Okrem toho Vihorlatské múzeum pripravilo od 19. júla do 30. augusta cyklus tvorivých dielní tradičných remesiel pod názvom Oživené remeslá. Letný zážitkový program pod názvom Cyklus tvorivých dielní tradičných remesiel pre verejnosť predstavuje v Expozícii ľudovej architektúry a bývania (skanzene) Vihorlatského múzea v Humennom sedem tradičných remesiel, ktoré stáli na začiatku rozvoja ľudovej remeselnej a umeleckej tvorivosti. Počas piatich nediel sa predstavia regionálni nositelia tradičnej remeselnej kultúry, konkrétne kováčstva, remenárstva, spracovania slamy, výroby šindľov a tradičných strešných krytín, tkania na krosienkach, plstenia, tokárstva, stolárstva a podmalby na sklo. Projekt podporil Fond na podporu umenia. Súčasťou každého nedeľného programu od 14. do 18. hodiny sú ukážky tradičných remeselných postupov, remeselných nástrojov a výrobkov, tematické výstavy a sprievodný program. V areáli skanzenu má verejnosť možnosť vyskúšať si tradičné remeselné techniky v rámci tvorivých dielní. Pomôže im k tomu aj prehliadka skanzenu, ktorý je ukážkou spojenia tradičnej ľudovej sakrálnej, bytovej a hospodárskej architektúry s ukážkami súboru remeselných stavieb, nástrojov, remeselných výrobkov a ľudovej umeleckej tvorivosti. Atmosféru remeselných tvorivých dielní a zábavné spoznávanie regionálnej histórie počas nadchádzajúcich nediel doplní stála tematická výstava tradičného poľnohospodárskeho náradia a strojov a stála výstava európskeho inšitného umenia, ktorá vzišla z doterajších ročníkov Insity za účasti našich u zahraničných tvorcov.

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Svätogorazdovská tradícia napísala obsažné kapitoly úcty k tomuto nášmu svätému Vzdelanec svetového formátu a Európan myslením a cítením

Miroslav HOLEČKO – Foto: archív SNN

Posledný júlový víkend na Slovensku už tri desaťročia nesie prívlastok svätogorazdovský. Dôvodom pre taký epiteton je zrod novodobej Svätogorazdovskej duchovno-kultúrnej a národno-vlasteneckej tradície Slovákov. Oslavy tohoročných jubilejných osláv sa uskutočnili v záhorskej obci Kúty 25. a 26. júla 2020. Hlavný zmysel svätogorazdovskej tradície Slovákov tvorí približovanie života, osobnosti a diela sv. Gorazda, prvého slovenského vzdelanca a svätca, a najmä myšlienkový presah odkazu jeho diela do našej národnej, kresťanskej a kultúrnej prítomnosti.

Odkaz života a hlavne diela Gorazda – prvého po mene známeho učenca, literáta, prekladateľa, pedagóga a andragóga, jazykovedca – spolukodifikátora staroslovenčiny, prvej podoby spisovnej slovenčiny, historika, politológa, filozofa, diplomata, apologeta, teológa a veľkňaza slovenského pôvodu právom patrí slovenskému národu, Slovanstvu, tvorí súčasť všeludského kultúrneho dedičstva.

Gorazdovská tradícia trvá už tridsať rokov. Pravidelne tieto podujatia podporuje aj Matica slovenská. Na fotografii jej predseda M. GEŠPER, prvý sprava. Prvý zľava je ich organizátor Miroslav HOLEČKO.

■ PRVOVZDELANEC

Na toto odvážne tvrdenie, keď svet, Európa, ale ani len Slováci o svojom prvovzdelancovi toho dosiaľ veľa nevedeli, dávajú odpoveď historické pramene. Nezachovala sa nám samostatná hagiografická biografia obsahujúca súhrnné údaje o Gorazdovej osobnosti a diele. Mohla byť napísaná. Historiografia o osobnosti sv. Gorazda je predmetom dlhodobého skúmania viacerých slovenských i zahraničných bádateľov, najkomplexnejšie je spracovaná v monografii L. Bosáka a P. Kýšku Svätý Gorazd – učený muž našej zeme (Lúč, 2004). Jediný písomný zdroj domácej proveniencie informujúci o Gorazdovi je Život Metoda. Má primárny význam medzi historickými prameňmi o ňom. Najcennejšia historická správa o Gorazdovi je v záverečnej sedemnásťtej kapitole. Gorazd bol nielen oddaným spoločníkom, ale zároveň aj spoluvorcom mnohodoménionálneho diela vierozvestov Konštantína-Cyrila a Metoda. Cirkevný historik J. Kútnik-Šmálov sa o ňom vyjadril: „Gorazd, vzdelanec svetového formátu a Európan myslením a cítením (Zástoj katolíckej hierarchie v slovenskom národnom

a kultúrnom živote. Ružomberok, Lev, 1947, str. 62). Gorazd, spoluvorca diela, ktorým sme sa napojili na evanjelium, žili sme a žijeme evanjeliu kultúru, ktorou sme obohatili kresťanský fundament Európy.“

O tom, že na rozdiel od Slovákov svet Gorazda pozná, nás presvedčila taká autorita, akou nesporne ostáva prvý slovanský pápež, teraz už svätý Ján Pavol II. Zmienil sa o ňom pred slovenskými a českými biskupmi už v roku 1982, ktorí prišli na návštevu „ad limina Apostolorum“. Dôležitým dokumentom vtedajšej hlavy Katolíckej cirkvi, v ktorom sa zmieňuje o Gorazdovi, je encyklika Slavorum apostoli, napísaná pri 1100. výročí smrti sv. Metoda. „Starosť o pokračovanie započatého diela ho (Metoda) viedla k tomu, že vybral za svojho nástupcu učeníka Gorazda.“

■ JUBILEJNÉ OSLAVY

Jubilejné tridsať rokov oslavy zrodu posvätné gorazdovskej tradície na Slovensku sa začali sobotu 25. júla 2020. Ich prológom bol Farský deň s bohatým spoločenským, športovým i duchovným programom. Hlavným dňom jubilejných osláv bola nedeľa

26. júl 2020. Začal sa slávnostnou svätou omšou s celebrantom Mgr. Františkom Moškom, správcom farnosti Kúty. Počas omše účinkoval Chránový zbor Schola cantorum pod umeleckým vedením Antónie Palkovičovej. Pri Pamätníku zrodu svätogorazdovskej tradície na Slovensku zazneli slávnostné prihovory. V zastúpení Ing. B. Vávru, starostu Kútov, Ing. Jakub Rosa, miestny poslanec, privítal hostí i pútníkov osláv. Predseda Matice slovenskej Marián Gešper sa venoval osobnosti a dielu prvého slovenského svätca, arcibiskupa a cirkevného učiteľa Gorazda. Predseda Spoločnosti svätého Gorazda a predseda Prezídia MS Miroslav Holečko priblížil zrod a poslanie gorazdovskej tradície a vyzdvihol osobnosti, ktoré z Kútov urobili „Betlehem“ tejto posvätné tradície Slovákov, dnes už aj pútnické miesto.

Program jubilejných XXX. osláv zrodu novodobej tradície Slovákov vyvrcholil aktom pri súsoší sv. Cyrila a Metoda Hudobno-poetickej pocťou našim prvým po mene známym. V poetickej časti vystúpili Ing. Mária Rosová s básňou Jaroslava Rezníka

Monument Gorazdovi a absolventka Gymnázia Anna Mária Valová s básňou Michala Chudu Slovenské slovo. Kútske slávnosti sa tohto roka konali pod záštitou Ing. Branislava Vávru, starostu Kútov, a JUDr. Mariána Gešpera, predsedu Matice slovenskej. Ich organizátormi boli Obec Kúty a Rímskokatolícka cirkev, Kúty, Spoločnosť svätého Gorazda, Bratislava, Matica slovenská, Martin, Rada KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru, Cyrilometodská spoločnosť, Bratislava, a Miestny odbor Matice slovenskej v Kútoch.

■ VÝZNAM TRADÍCIE

Význam osláv zrodu svätogorazdovskej tradície na Slovensku podčiarkuje skutočnosť, že sa uskutočnili pri príležitosti 1150 rokov od ustanovenia svätého Metoda za panónskeho a veľkomoravského arcibiskupa; 1135 rokov od smrti svätého Metoda; 1135 rokov od nástupu svätého Gorazda na arcibiskupský stolec a post rektora vysokoškolskej vzdelávacej ustanovizne; 100 rokov od narodenia prvého slovenského pápeža, dnes už svätého Jána Pavla II. a 35 rokov od promulgovania encykliky pápeža Jána Pavla II. Slavorum apostoli, v ktorej svätý Metod označil svätého Gorazda za svojho nástupcu na poste arcibiskupa.

Jubilejné tridsať rokov zrodu svätogorazdovskej tradície na Slovensku tvorí súčasť XXXI. svätogorazdovských dní na Slovensku a druhej Dekády svätého Gorazda na Slovensku 2015 – 2026, nad ktorými dvadsiťkrát prevzal záštitu exprezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič.

Johanka HREBENDOVÁ BÓRIKOVÁ má vo Vrbovciach novú pamätnú tabuľu Hrdinská ošetrovatel'ka slovenských dobrovoľníkov

Pavol VANDELIA – Foto: Lubica KRYŠTOFÁ, Na Záhorí

V nedeľu 26. júla vo Vrbovciach odhalili novú pamätnú tabuľu Johanke HREBENDOVEJ BÓRIKOVEJ, národnej buditeľke, hrdinke povstania 1848 – 1849, bylinkárke, liečiteľke a historicky prvej vojenskej zdravotnej ošetrovateľke priamo na povstaleckých bojiskách. Tento rok 23. januára uplynulo sto štyridsať rokov od úmrtia tejto významnej ženy hrdinky.

Johanka Hrebendová Bóriková sa priamo podieľala na obrození slovenského národa v bojoch za národné práva Slovákov. Jej hrdinstvo poznalo v tom čase celé Horné Uhorsko. Na jednej strane bola národnou buditeľkou a na strane druhej citlivou ženou, ktorá sa starala o chorých zbedačených ľudí na vrbovskej evanjelickej fare, bola kriesiteľkou a ošetrovateľkou ranených dobrovoľníkov priamo na povstaleckých bojiskách, zakla-

dateľkou prvej pomoci priamo na bojisku a prvou školiteľkou kurzov zdravotnej pomoci. Vo Vrbovciach bola členkou náborového tímu dobrovoľníkov pod vedením Ľudovíta Štúra a počas príprav septembrovej výpravy prebrala organizovanie a výcvik dobrovoľníkov vo Vrbovciach, lebo ju tým poveril mladší brat Karol Bórik, ktorý bol povolaný Danielom Jaroslavom Bórikom ísť do Rusavy a potom čakať dobrovoľnícky zbor z Viedne do

Moravského Písku. Keď sa dobrovoľnícky zbor 18. septembra 1848 dostal k moravsko-slovenskej hranici, išla im Johanka naproti s hodvábnou slovenskou zástavou, ktorú ušili ženy v Zemanskom mlyne vo Vrbovciach a na ktorú dobrovoľníci slávnostne prisahali vernosť Slovenskej národnej rade a slovenskému národu. Po potlačení septembrovej výpravy ukrývala pečať a bojové zástavy vo vrbovských lesoch. Vďaka nej sa tieto insígnie

zachovali dodnes. Po rakúsko-uhorskom vyrovnaní v roku 1867 ju v Senici posadili do väzenia ako nebezpečnú panslávku. Na slobodu sa dostala až v roku 1869. Väzenie sa na nej podpísalo a podlomilo jej zdravie. Ale svoje presvedčenie a lásku k slovenskému národu a ku kopaničiarskemu kraju nikdy nezradila. V roku 1869 sa spolupodieľala aj na založení ženského spolku Živena. Celý svoj život zasvätila bojovnosti, bylinkárstvu, liečiteľstvu a výchove. Zomrela 23. januára 1880 vo Vrbovciach na prsný neduh a pochovával ju evanjelický farár a národovec Ľudovít Semian z Turej Lúky.

V roku 1969 jej odhalili pamätnú tabuľu na kultúrnom dome vo Vrbovciach. Rečníkom bol vtedy historik Karol Rosembaum. Pri obnove fasády kultúrneho domu bola táto tabuľa poškodená a nikým neobnovená. Až v tomto roku na počesť Johanke Hrebendovej Bórikovej vzniklo občianske združenie, ktoré nesie jej meno, a to sa zasadilo o obnovu a prinavrátenie pamätnej tabule takej významnej žene, akou bola Johanka Hrebendová Bóriková.

Pani Eva KRISTINOVÁ bola človekom obdareným mimoriadnymi talentmi

Veľký ľudský formát skromnosti a pokory

Daniela SUCHÁ – Foto: Emil SEMANCO

V Katedrále svätého Šebastiána sa 7. júla konala zádušná svätá omša za zosnulú pani Evu Kristinovou. Celebroval ju predseda Rady KBS pre vedu, vzdelanie a kultúru Jeho Excelencia Mons. František Rábek, koncelebrovali rektor katedrály don Peter Hasidlo, otcovia Ján Ďurica SJ a Milan Hudaček SJ. Svätú omšu sprevádzala na organe Lenka Malovcová, na husliach Katarína Jablakovcová.

Nejedno srdce zaspomínalo na hlas pani Evy Kristinovej, ktorý sa vrúčne vznášal k výšinám, keď na Devine, posvätnom mieste nášho národa, recitovala Konštantínov Proglas: „Čujte, čujte toto, Sloveni, dar tento drahý vám Boh z lásky daroval...“

„Bola človekom obdareným mimoriadnymi talentmi a bola kresťankou,“ pripomenul v homílii hlavný celebrant a pokračoval: „Dvadsaťjeho júna som cestoval autom a počúval som cez poludnie reprízu relácie Túto hudbu mám rád, ktorú dávali spred dvoch rokov ako nahrávku s pani Kristinovou. S obdivom som mohol počúvať, aký to bol veľký ľudský formát, veľký človek aj so svojou skromnosťou a pokorou. A aký to bol aj kresťan, vyznávajúci človek, pretože na záver tej relácie

Zádušná svätá omša za nedávno zosnulú herečku a vlastenku Evu KRISTINOVÚ bola príležitosťou opäť si zaspomínať na jej národným zápalom prechutý život.

nádherne odrecitovala báseň Milana Ráfusa o Bohu Stvoriteľovi, o Božej láske. To bolo jej vyznanie viery doslova pred celým Slovenskom.“

V bratislavskom Ružinove bola pietna spomienka na Andreja Hlinku

Vďační súčasníci otcovi národa

Text a foto: Matej MINDÁR

Pri príležitosti osemdesiateho druhého výročia úmrtia Mons. Andreja Hlinku sa 15. augusta 2020 uskutočnila v spolupráci so Spoločnosťou Andreja Hlinku, s občianskym združením Cyrilometodiada a s Občianskym výborom mestskej časti Černová pietna spomienka pri pamätníku Andreja Hlinku v bratislavskom Ružinove. Hlavným moderátorom podujatia bol slovenský herec a recitátor Jozef Šimonovič.

Slávnostným prihovorom predsedníčky občianskeho združenia Cyrilometodiada pani Danieľy Suhej sa začala oficiálna časť programu. „Vďaka Bohu za Andreja Hlinku. Vďaka Bohu, že slovenská pamäť ešte stále žije a že sme sa stretli, aby sme spoločne uctili jeho pamiatku.“ Don Vojtech Zeman ďalej pripomenul, že Andrej Hlinka bol darom nebeského Otca nášmu národu. „Jeho odkaz je teraz na nás a na našich vnukoch, našej ďalšej generácii, aby sme sa nenechali oddialiť od toho ideálu národného a náboženského.“

Hlavným celebrantom zádušnej svätej omše za Evu KRISTINOVÚ bol Jeho Excelencia Mons. František RÁBEK.

Otec biskup pred požehnaním uviedol, že pani Kristinová tento rok dostala Cenu Fra Angelica, ktorú si nemohla osobne prevziať vzhľadom na svoj zdravotný stav, ale napriek tomu napísala pekný ďakovný list.

Po požehnaní Štefan Suchý fujarovými fanfármi uviedol pani Idu Rapaičovú, ktorá vzdala poctu pani Eve Kristinovej prednesom Konštantínovho Proglasu v staroslovenčine a v slovenčine. Po fujarových tónoch Daniela Suchá predniesla meditáciu pani Evy Kristinovej Rastislav, ktorú napísala pri príležitosti 1135. výročia sv. Metoda a možno ju považovať za jej duchovný odkaz slovenskému národu, za ktorý sa modlí, aby sme naplnili svoju dejinnú úlohu a zostali verní Kristovi.

Pietny akt pokračoval slávnostným zaspievaním štátnej hymny SR Nad Tatrou sa blýska. Po jej skončení moderátor Jozef Šimonovič prečítal od slovenského básnika františkánskeho rehoľného kňaza Svetoslava Veigla báseň Otec národa. K slovu sa dostal aj historik Martin Lacko. „Andrej Hlinka už za svojho života dostal čestný titul Otec národa. Oprávnené. Jeho život bol totiž jednou veľkou borbou za národ.“ Patrik Habo ako poslanec ružomerského Mestského zastupiteľstva za mestskú časť Černová vo svojom prihovore povedal: „Som veľmi rád, že vás tu môžem pozdraviť nielen v mene nás Ružomberčanov a Černovčanov, ktorí sme tu zúčastnení, ale aj v mene jeho rodákov z Černovej a Ružomberka, ktorí sa hrdo hlásime k jeho odkazu, životu a práci.“ So svojím prejavom vystúpil aj bývalý poslanec NR SR a riaditeľ Inštitútu národnej politiky Rafael Rafaj. Oficiálny program bol zavŕšený slávnostným kladením venčov a zaspievaním hymnickej piesne Kto za pravdu horí.

MATIČNÉ DEPEŠE

Vyšiel Historický zborník

Ako oznamuje editor z MS, Historický zborník 1/2020 je už k dispozícii v Bratislave. Členovia HO MS majú nárok na jeden členský výťažok. Vyzdvihnúť si ho môžu v redakcii HZ v Matici slovenskej na Grösslingovej 23. Zakúpiť si ho možno v predajni Svojeť v v Liga-pasáži v Bratislave aj v iných kníhkupectvách.

Odhalia bustu Štefánika

V meste Poprad 4. septembra o 11. h v parku pred budovou Okresného súdu slávnostne odhalia bustu Milana R. Štefánika pri príležitosti výročia jeho narodenia.

Kovidová známka

Ak by nebola taká výtvarne zvládnutá a ušľachtilá, bola by známka s námetom ochorenia Covid-19, ktorú 21. 8. vydala do obehu Slovenská pošta, prinajmenšom raritná, veď námetová komisia pracuje a rozhoduje o budúcich motívoch na známkach s poriadnym predstihom. Takto sa o najnovšej známke muselo zrejme rozhodnúť v mimoriadnom konaní. Ale čo v súvislosti s novou pandémiu nie je mimoriadne? Mimoriadne je aj výkon autora známky akademického maliara, grafika Karola Felixa, ktorý opäť s jemu vlastnou bravúrou potvrdil cit aj pre tie najmenšie výtvarné diela s mimoriadnym posolstvom.

Prihelovo sklo a pastely

Kto sa sústredenejšie venuje výtvarnej scéne na Slovensku, určite tento rok zaznamenal vypätú aktivitu známeho umeleckého sklára Drahomíra Prihela najmenej v troch smeroch. Tou prvou je prezentácia sochárskej umeleckej pozostalosti jeho otca. Druhou jeho majstrovské návraty do česko-moravských sklárskych hút, kde vznikali pozoruhodné artefakty jeho dizertačnej práce, ktoré budú od 4. 9. tiež medzi vystavenými exponátmi v Mestskom múzeu – Fándlyho fare v Seredi v kurátorskej koncepcii Bohumíra Bachratého. A tou treťou aktivitou je jeho vlastný kurátorský podiel na príprave výstavy pozoruhodnej osobnosti umeleckého skla, pedagóga a duše slávneho Crystalexu a hute v Kamenickom Šenove Vladimíra Kleina v Galérii Limes Komárno pod názvom Sklo, ktorú od 11. septembra do 11. októbra ponúka verejnosti Občianske združenie pre umelecký a kultúrny rozvoj Podunajska Pro arte Danubii.

Rezervované pre budúcnosť

Oravská galéria pri príležitosti päťdesiateho piateho výročia založenia sprístupní 10. septembra vo výstavnej sieni Župného domu v Dolnom Kubíne výstavu Plusy a minusy venovanú akvizíčnej činnosti s podtitulom Rezervované pre budúcnosť v kurátorskej koncepcii riaditeľky galérie PhDr. Evy Luptákovéj. Na vernisáži sa ako hudobný hosť predstaví ViacMenejTrio s projektom Vtáci prelietaví. Výstava, ktorá sa koná v rámci Dní európskeho kultúrneho dedičstva potrvá do konca januára 2021.

Pripravuje Emil SEMANCO

DOMS

DIVADELNÝ FESTIVAL IVANA STODOLU

5. ročník

10. 9. – 12. 9. 2020

Kultúrny dom Palúdzka

ŠTVRTOK 10.9. 2020 18:00 - Neoficiálne otvorenie festivalu 18:10 - MADOS Lipt. Mikuláš POCTA BELOPOTOCKÉMU /45 min./ PIATOK 11.9. 2020 16:00 - Otvorenie festivalu 16:10 - DOS Braxatoris Krupina KLÚČE NA NEDEĽU réžia Stanislav Siebenštic /100 min./ 17:45 - Divadelná fazuľovica 18:30 - Divadlo HAVRAN R.Sobota P.PEDRERO: ŠPANIELSKA NOC réžia Marian Lacko /50 min./ 20:00 - Ľubelské ochotnícke divadlo K. O. Urbana M.LASICA, J.SATINSKÝ: PLNÉ VRECKÁ PEŇAZÍ réžia: J.Mlynarčíková /90 min./	SOBOTA 12.9. 2020 11:00 - BDS BADIDO R.Sobota P.PALÍK, L.ŠÁRIK: BONI A ČIERNY SNEHULIAK (ekologická rozprávka pre deti) réžia Ľubomír Šarik /40 min./ 12:00 - Divadelný guláš 14:00 - Zelenka Zvolen O SEDLIAČKE DAREBÁČKE (rozprávka pre deti) réžia Milan Krnáč /50 min./ 16:00 - ŠAPO Ploštín J.G.TAJOVSKÝ: MATKA réžia: Mária Grajciarová /60 min./ 18:00 - DS T.Vansovej Rimavská Píla JOŽKO PÚČIK A JEHO KARIÉRA réžia Jaroslav Lacko /90 min./ 19:45 - Vyhodnotenie festivalu
--	--

OČAMI MATIČIARA

Členovia MO Matice slovenskej v Čadci s veľkým znepokojením sledujú politickú líniu, s ktorou súčasná ministerka kultúry N. Milanová vystupuje proti Matici slovenskej a jej predstaviteľom.

Prevažuje nekorektnosť

Namiesto konštruktívneho dialógu a vecných argumentov v tvrdeniach pani ministerky a niektorých pracovníkov ministerstva adresovaných Matici slovenskej prevládajú zavádzania, nezmysly, ale aj politizovanie a neznalosť zákona o Matici slovenskej. Nekorektnosť, s akou pani ministerka vystupuje a rokuje s čelnými predstaviteľmi Matice slovenskej nás i ďalších maticiárov poburuje a uráža. Z jej doterajších krokov namiesto kultúrnosti cítiť výraznú zaujatnosť a neodobnosť.

Miestny odbor Matice slovenskej v Čadci ostro protestuje proti nedôstojnému prístupu nového vedenia ministerstva kultúry namiereného proti predstaviteľom Matice slovenskej, ktorý znevažuje dobré meno a činnosť stoviek jej členov a funkcionárov. Odmietame tiež plánované obmedzovanie dnes už i tak značne poddimenzovanej a nepostačujúcej finančnej podpory Matici slovenskej od štátu na rok 2021. Nesúhlasíme ani s obmedzením vydavateľskej činnosti MS vrátane Slovenských národných novín a odmietame akékoľvek zásahy do nezávislosti tejto kultúrnej ustanovizne.

Takéto spôsoby a praktiky nehodné čelných predstaviteľov ministerstva kultúry v nás vzbudzujú značnú nedôveru a vyvolávajú oprávnené obavy, že novému vedeniu Ministerstva kultúry Slovenskej republiky nejde o rozvoj a modernizáciu Matice slovenskej, ale, naopak, systematickým okresávaním finančných zdrojov sleduje jej postupné paralyzovanie rovnajúce sa faktickému zániku najstaršej kultúrnej ustanovizne.

Vyjadrujeme podporu Matici slovenskej a jej vedeniu a zároveň vyzývame predstaviteľov ministerstva kultúry na otvorený a korektný dialóg, ktorý je základom dohody o ďalšom smerovaní Matice slovenskej.

Členovia MO Matice slovenskej v Čadci

Matiční funkcionári v žilinskom regióne sú sklamaní z postoja rezortného ministerstva

Veria v nezaujaté a pozitívne výsledky rokovaní

Text a foto: Katarína KALANKOVÁ

Koncom júla rokovala Oblastná rada Matice slovenskej regiónu Žiliny, Považia a Kysúc. Aj keď bol program pracovného stretnutia bohatý, rezonovala najmä téma stretnutia ministerky kultúry SR N. Milanovej s vedením Matice slovenskej a jej zaujatý postoj voči národnej ustanovizni.

Členovia Oblastnej rady MS sú veľmi sklamaní z nekonštruktívneho a neodobného priebehu stretnutia s rezortnou ministerkou, ktorá svojimi postojmi k Matici slovenskej demonštruje postoje nehodné ministerky kultúry. Liberálnym postojom k hodnotám národa proklamuje neopodstatnenosť jednej národnej a apolitickej ustanovizne, akou Matica slovenská bezpochyby je.

Ako odznelo na zasadnutí Oblastnej rady MS, členovia miestnych odborov MS i sympatizanti nesúhlasia s finančnými obmedzeniami rozpočtu v roku 2021, obmedzeniami vydavateľských aktivít MS vrátane Slovenských národných novín. Systematické okresávanie financií sa rovná paralyzovaniu a faktickému zániku najstaršej kultúrnej ustanovizne.

Členovia MS však veria, že ministerka Milanová dôsledne zmapuje aktivity MS, ktoré realizujú stovky národne orientovaných občanov SR, maticiárov a bez subjektívnych antipatií vyhodnotí potrebu a postavenie Matice slovenskej. Okrem rezonujúcej témy sa na pra-

Matiční funkcionári z regiónu Žiliny, Považia a Kysúc sa nedávno zišli na rokovaní oblastnej rady, aby prijali stanovisko k aktuálnej situácii v Matici slovenskej a informovali o ďalších aktivitách a plánoch na najbližšie obdobie.

covnom stretnutí hovorilo o blížiacich sa podujatiach, ktoré mnohé z nich boli vzhľadom na situáciu spojenú s COVIDOM 19 presunutú na jeseň 2020. Riaditeľka D MS v Žiline K. Kalanková informovala prítomných o pripravovanej výstave v OC Mirage Dvaja výnimoční Slováci očami histórie, ktorá sa uskutočnila v auguste a bola venovaná dvojstému výročiu narodenia Jozefa Miloslava Hurbana a životu Jozefa Čigera Hronského – ako o tom písali aj SNN. K. Kalanková informovala tiež o akadémii venovanej dvadsi-

temu piatemu výročiu vzniku Domu Matice slovenskej a stému výročiu založenia Miestneho odboru MS v Žiline. K výročiam sa pri tejto príležitosti uskutočnili akadémie v D MS v Žiline, kde si maticiári pripomenú prierez činnosti a aktivít. V septembri uskutočnia aj autobusový zájazd do Komárna, ktorého súčasťou bude návšteva divadelného predstavenia divadelného súboru Slovenskí rebeli. Na záver rokovania členovia vyjadrili podporu Matici slovenskej pri rokovaní s MK SR s nádejou konštruktívnej diskusie a pozitívneho výsledku rokovaní.

Spomínali na nestora špeciálnej pedagogiky Viliama GAŇA Zakladateľ prvých ústavov zdravotne postihnutých

Text a foto: Valéria MITROVÁ a Lucia MARTONOVÁ

Slovenská únia sluchovo postihnutých v tomto roku slávi dvadsiate výročie pôsobenia v meste Michalovce. Pri tejto príležitosti únia sluchovo postihnutých spolu s obcou Trnava pri Laborci, Domom Matice slovenskej v Michalovciach a Miestnym odborom Matice slovenskej v Trnave pri Laborci pripravila spomienkovú slávnosť pri pamätníku a v pamätnej izbe Viliama GAŇA, rodáka z Trnavy pri Laborci.

Na spomienke na zakladateľa špeciálnej pedagogiky Viliama GAŇA sa v jeho rodisku v Trnave pri Laborci zúčastnili popri organizátoroch aj členovia folklórnej skupiny Mihaľovčan.

Viliam Gaňo bol priekopníkom slovenskej špeciálnej pedagogiky a nositeľom medaily J. A. Komenského – nestor československej špeciálnej pedagogiky. Jeho meno nesie viacero špeciálnych škôl pre sluchovo

postihnutých na Slovensku. Podujatie sa konalo zároveň v čase, keď sme si mohli pripomenúť deň úmrtia toho významného človeka.

Spomienková slávnosť sa uskutočnila na dvoch miestach spätých

s Viliamom Gaňom. Najprv pri pamätníku, ktorý je postavený na mieste jeho rodného domu v obci Trnava pri Laborci, a neskôr v pamätnej izbe.

Pritomných pozdravil aj starosta obce Trnava pri Laborci Vladimír Adam, ktorý vo svojom príhovore vyzdvihol záslužnú prácu ich rodáka. Program bol obohatený o báseň o Viliamovi Gaňovi, po ktorej nasledoval akt kladení kvetov k pamätníku. Sprestrením bolo aj vystúpenie folklórnej skupiny Mihaľovčan. Predsedníčka združenia sluchovo postihnutých v Michalovciach Valéria Mitrová za všetkých členov vyjadrila vďaka za priekopnícku činnosť Viliama Gaňa. Anna Šamudovská, horlivá a mnohoročná maticiarka, ktorá je hlavnou iniciátorkou otvorenia tejto pamätnej izby, spomenula zaujímavosti zo života zakladateľa prvých ústavov pre zdravotne postihnutých.

Veľkú vďaka si zaslúžia všetci, ktorí prispeli k zorganizovaniu spomienkovej udalosti pri príležitosti dvadsiateho výročia Slovenskej únie sluchovo postihnutých v Michalovciach.

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.

PRIPOMÍNAME SI

29. augusta

– vďaka Slovenskému národnému povstaniu si tento deň pripomíname ako štátny sviatok Slovenskej republiky

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil futbalista Karol Joki (1945 – 1996); za Slovan Bratislava odohral v prvej lige dvanásť sezón, v sezóne 1968/1969 sa výraznou mierou podieľal na úspešnom ťažení Slovana Bratislava v Pohári víťazov pohárov, v semifinále proti AC Turín sa mu podarilo aj skórovať, v osemnástich rokoch sa stal najmladším Slovákom v československej reprezentačnej histórii vôbec

30. augusta

– pred desiatimi rokmi sa v Devínskej Novej Vsi stal ozbrojený incident (2010), pri ktorom bolo sedem ľudí zavraždených a viaceré zranených, strelcom bol štyridsaťosemročný Ľubomír Harman

– pred sto tridsiatimi piatimi rokmi sa narodil architekt Fridrich Weinwurm (1885 – 1942); spolu s Vecseiom bol autorom Považskej agrárnej a priemyselnej banky v Žiline, obýtnych súborov Unitas a Nová doba v Bratislave

31. augusta

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi bol unesený syn prezidenta Michala Kováča ml. (1995) do Rakúska

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodila operná speváčka Jarmila Vašicová (1935 – 1996); na scéne opery bansko-bystrického divadla sa ako sólistka zaradila k protagonistom súboru a spievala mnohé národné subretovo-lyrické, lyrické a melodramatické sopranové úlohy v operách najroznejšieho štýlového zamerania

– pred štyridsiatimi piatimi rokmi sa narodil športový komentátor Marcel Merčiak (1975); držiteľ ocenenia OTO, špecialista na futbalové prenosy, kde prekvapuje encyklopedickými znalosťami

1. septembra

– každoročne Deň ústavy SR (od roka 1992)

– pred tristo piatimi rokmi sa narodil jezuitský rímskokatolícky kňaz, fyzik a filozof Andrej Jaslinský (1715 – 1784); patrí medzi profesorov Trnavskej univerzity, ktorí po reforme vysokoškolského štúdia, nariadenej výnosom Márie Terézie z roka 1753, začali prednášať namiesto Aristotelovej Newtonovu fyziku

2. septembra

– pred sto šesťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil rímskokatolícky kňaz, spisovateľ a národný buditeľ Štefan Furdek (1855 – 1915); vedúci činiteľ slovenských organizácií v USA, založil fond na podporu národného života na Slovensku a organizoval protestné zhromaždenia amerických Slovákov a ostatných Američanov proti národnostnému útlaku Slovákov v Uhorsku

4. septembra

– pred pätnástimi rokmi Bratislava zažila otvorenie stavby Most Apollo (2005); jeho rozpätie je 231 metrov, celková dĺžka premostenia vrátane estakád 835 metrov a dĺžka hlavného mostného poľa 517 metrov, výška oblúka mosta je 36 metrov a most má 20 pilierov, hmotnosť mostného poľa je 5 240 ton

– pred piatimi rokmi zomrel výtvarník Pavel Maňka (1929 – 2015); Maňka bol modernista, avantgardista, letec, maliar, konštruktér a konštruktivista, soliterista a filozof, jeden z priekopníkov abstraktno-geometrickej tendencie na Slovensku

Ludovít KUSAL